БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1955
ИЮНЬ
29
СРЕДА
№ 130 (3324)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Бүгү эр, херээжен колхозчуларга, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглеринге, МТС-терниң болгаш совхозтарның ажылдакчыларынга кукуруза өстүрериниң аныяк ажылдакчыларының, МТС-терниң, совхозтарның агрономнарының болгаш ВЛКСМ райкомнарының ажылдакчыларының кыйгырыы (1 арын).

Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинде (1 арын).

Татар АССР-ниң 35 чыл ою (1 арын).

А. Тимофеевский.— Буржуаз-демократтыг революцияның социалистиг революцияже шилчип өзериниң ленинчи теориязы (2 арын).

Ш. Сат. —Тыва бижиктиң чээрби беш чылы (3 арын).

К. Чамзырын.— Тожунуң райүлетпүр комбинады ажылын кажан экижидерил? (3 арын).

Н. А. Булганинниң болгаш Джавахарлал Неруну̇ң кады кылган медегелинге хамаарыштыр даштыкыда үнеледдер (3 арын).

Тайбының Бүгү-делегей ассамблеязы (4 арын).

КНО-нуң Сан-Францискода байырлыг сессиязы (4 арын).

Аджой Гхоштуң медегели (4 арын).

Көдээ аныяктарның область маргылдаазы (4 арын).

СИЛОС САЛЫЫШКЫНЫНГА БЕЛЕТКЕЛДИ КҮШТЕЛДИРЕР

Ниитиниң мал бажын өстүрериниң болгаш оон продуктуларын көвүдедириниң үндезини болза, четчир санныг, эки шынарлыг быжыг чем базазын организастап тургузары болур.

Областың колхозтары болгаш совхозтары малдың быжыг чем базазын тургузар сорулга-биле тарааның болгаш силос культураларының тарылга шөлдерин калбарткан.

1955 чылда тарылга планын 117.7 хуу күүсеткен, чазын чажар культураларны эрткен чылдыындан 18,8 муң гектар, оон иштинде кызылтасты 6,5 муң гектар хөйнү тараан. Тараалыг чемижиниң талазы-биле эң-не үнелиг культура—кукурузаны 5.878 гектарны тараан.

Бо алдынган хемчеглер мал чемин четчир санныг кылдыр белеткеп ап болурунуң аргаларын тургузуп турар. Оон аңгыда бо чылын сигенниң үнүжүн багай деп сөглеп болбас.

Тараа культураларын болгаш кукурузаны чажып тарааны бүгү-ле айтырыглар шиитпирлетингени ол эвес. Чугула сорулга чүл дээрге, дүжүттүг чогуур өй-шаанда чидириг чокка ажаап алыры, ногаан сиген чүүлдерин мал чеми кылдыр силостап шыгжаарынга [illegible] белеткенири болур.

Сиген кезиишкининиң болгаш силос салыышкынының изиг түк үези эгелээни болза, областың колхозтары, совхозтары болгаш МТС-тери бо чугула кампания ажылга четпес белеткенип турарын фактылар көргүзүп турар.

Облкүүском болгаш СЭКП обкомунуң бюрозу майның 30-де хүлээп алган доктаалынга областың колхозтарында, совхозтарында, МТС-теринде сиген кезиишкининиң белеткелиниң чоруп турарының байдалын багай деп демдеглээш, илерээн четпестерни дүрген узуткап, шиитпирлиг хемчеглерни боттандырып чорударын областың көдээ ажыл-агый эргелелинге (эш Шелемотовка), колхозтар тудуунуң талазы-биле эргелелге (эш Товариштайга), совхозтар трестизинге (эш Конгарга), СЭКП райкомнарынга, райкүүскомнарга болгаш МТС-тер директорларынга хүлээткен.

Оон аңгыда бо чылын 38.000 кубометр эрги силос траншейлериниң болгаш оңгарларын септээрин, 92.000 кубометр чаа силос траншейлериниң болгаш чартык башняларның тудуун кылыры ол доктаалда көрдүнген. Доктаал хүлээп алдынганындан бээр ай чедип турар.

Ындыг болза-даа, сиген кезиишкининиң темпизи болгаш силос салыышкынының белеткели шыдажыр аргажок хожудашкынның байдалында хевээр. Бөгүнге чедир Каа-Хем, Бии-Хем, Чөөн-Хемчик, Бай-Тайга районнарының колхозтары сиген кезиишкининче киргенинден аңгыда, областың колхозтары сиген кезиишкининче массалыы-биле эгелеп кирбээн.

Силос салыышкынынга хереглээр чартык башняларны чүгле Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук», Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозтарында тудуп турар. Эң ылаңгыя Барыын-Хемчик, Бай-Тайга, Сүт-Хөл, Чаа-Хөл, Эрзин, Улуг-Хем районнарының колхозтарында траншейлер, оңгарлар, чартык башнялар тудуун онза багай чорудуп турар. Колхозтарның силос салыышкынының тудугларын кылырынга хоорайларның үлетпүр бүдүрүлгелериниң болгаш организацияларының талазындан шеф ажылын күштелдирер дугайында облкүүскомнуң болгаш СЭКП обкомунуң бюрозунуң доктаалын СЭКП Кызыл хоорай комитеди, хоорайның күүсекчи комитеди, райкомнар болгаш райкүүскомнар күүсетпейн турар.

Чер-черниң партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының сорулгазы болза, колхозтар, совхозтар бүрүзүнге силос салыышкынының тудугларын дүрген доозар дугайында бүгү-ле болдунар аргаларны ажыглап тургаш, шиитпирлиг хемчеглерни ап чорудары болур.

Силос тудугларын (траншейлерни, оңгарларны болгаш чартык башняларны) даш, тууйбу болгаш манза-биле чүгле чаңгыс аай төлевилел барымдаалап кылыр ужурлуг. Бо херекке элээн хөй санныг тудуг материалдары, кижи күжү болгаш транспорт хереглетинер.

Манаа хамыктың бир дугаар ээлчегде колхозтарның иштики курлавырларын чөп ажыглаар херек. Оон аңгыда облкүүскомнуң болгаш партия обкомунуң бюрозунуң доктаалын ёзугаар Кызылдың бүдүрүлгелери болгаш МТС-тер колхозтарның силос тудугларын кылырынга шеф дузаламчызын көргүзер хүлээлгелиг. Мону амыдыралга боттандырар төлээде, СЭКП райкомнары болгаш райкүүскомнар үлетпүр бүдүрүлгелериниң, организацияларының, МТС-терниң удуртукчуларындан негелдени күштелдирер ужурлуг.

Мал чеми белеткээриниң талазы-биле бригадаларны, звеноларны организастап тургузарынга болгаш силос салыышкынының тудугларын чорударынга тускай эртемниглерниң дузазы канчаар-даа аажок [illegible]г. Ол сорулга-биле областың көдээ ажыл-агый эргелели болгаш облкүүскомнуң чанында колхозтар тудуунуң талазы-биле эргелел, совхозтар трестизи чер-черде инженер-техниктиг ажылдакчыларының харсалгазын бедидип, оларны оперативтиг удуртур херек.

Тараалыг чемижиниң талазы-биле эң үнелиг культура — кукурузаны бистиң областың колхозтары болгаш совхозтары бир-ле дугаар 5.878 гектарны тарааны билдингир. Ону чидириг чокка ажаап алыры партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының мурнунда чугула сорулга кылдыр салдынып турардыр.

Мал бажын өстүрериңге болгаш оон продуктуларын көвүдедиринге силос чугула черни [illegible]п турар. Көк сигеннерни, ногаан бүрү[illegible], эң ылаңгыя кукурузаны хөйнү силостап шыгжаан тудум-на, малдан элбекши саржагны, сүттү, эътти, дүктү болгаш [illegible]-даа өске продуктуларны алыр.

Мынчангаш силос салыышкынының тудугларында [illegible]гаш сиген кезиишкининиң ажылында [illegible]р турар четпестерни шиитпирлиг [illegible] узуткап, мал чеминиң быжыг базазын колхоз, совхоз бүрүзүнге тургузарын [illegible]ның партия, совет организациялары [illegible] көдээ ажыл-агыйның ажыл-[illegible]ри чедиишкиниг күүседип шыдаар[illegible]зинге чигзиниг турбас.

◆

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Дээрги мын[illegible]гылар Н. А. Булганин[illegible]

МОСКВА

Совет Эвилелинге бодумнуң аян-чоруумну дооскан ду[illegible]ның болгаш Силерниң коллектерилерниң меңээ көргүскен б[illegible] күзели болгаш хүлээп алыышкыны дээш бодумнуң сеткил[illegible] четиргенимни Силерге дамчыдарын күзээн ийик мен. Совет [illegible] меңээ көстүп келгеним чер бүрүзүнге меңээ хамаарыштыр к[illegible] чаягаар илерээшкининге кайы хире магадап өөрээнимни С[illegible] база күзээн ийик мен. Мээң чораан черлерим, база мээң [illegible] кезээде мээң сагыжымга ол-ла хевээр артып калыр. Бир э[illegible]тиң чогуур бодалдарывысты болгаш бистиң найыралывыс[illegible] ханызы-биле билчиринге, а ол ышкаш ниити чаагай чорук[illegible] деп бистиң шиитпирлиг чорувуска идиг бээр болза, сеткил[illegible] болур.

[illegible] Силерниң бодунар-[illegible]е кичээнгейи, чаагай [illegible] ханызындан өөрүп [illegible]елиниң улустарының [illegible]кен ынакшылының [illegible] билген турарыңарны [illegible]ашканым кижилер [illegible]ээң аян-чоруум бис-[illegible]айы-кайывыстың эң [illegible]арыштыр ажылдаар [illegible]четчири-биле хаңган

Индияга Силерниң-биле ужуражыышкынны манаайн.

Д[illegible]ХАРЛАЛ НЕРУ

ВАРШАВА, 1955 чылдың июнь 25.

СЭКП ТЫВА ОБКОМУН[illegible]

Кукуруза өстүрериниң аныяк ажылдакчыларының болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң чөвүлел хуралының кыйгырыының дугайында

[illegible] Тыва обкомунуң доктаатканы болза:

[illegible]за өстүрериниң аныяк ажылдакчыларының, агрономна[illegible] комсомол [illegible]чылары-биле кады болган районнар аразының чөвүлел хурал[illegible] хүлээп ал[illegible]ылын чүүлдүг деп деткиир.

[illegible]курузаны үлегерлиг ажаары болгаш ону силостаарынга эк[illegible]ткелди чо-[illegible] дээш көдээниң ажыл-ишчилериниң социалистиг чарыжы[illegible]низаставы-[illegible], бо кыйгырыгны колхозчуларның, МТС-тер болгаш совхозтарның ажылчыннарының хуралдарынга чугаалажырын СЭКП райкомнарынга, райкүүс[illegible]а, партия [illegible]гаш комсомол организацияларынга дагзыр.

Бүгү эр, херээжен колхозчуларга, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглеринге, МТС-терниң болгаш совхозтарның ажылчыннарынга

кукуруза өстүрериниң аныяк ажылдакчыларының, МТС-терниң, совхозтарның агрономнарының болгаш ВЛКСМ райкомнарының ажылдакчыларының

КЫЙГЫРЫЫ

Эр, херээжен колхозчулар, МТС-терниң болгаш совхозтарның ажылчыннары көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери-биле болгаш механизаторлар-биле кады ажылдажылга СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң салган сорулгаларын күүсетпишаан, 1955 чылда областың колхозтарының болгаш совхозтарының часкы тарылга планын 113 хуу күүсеткенин, азы 1954 чыл-биле деңнээрге бо чылын 13 муң 4[illegible] гектар тараа культураларын хөйнү тарааның, кукуруза өстүрер звеночуларның агрономнар-биле болгаш ВЛКСМ райкомнарының ажылдакчылары-биле каттышкан чөвүлел хуралынга чыглып келген бистер өөрүп демдеглеп тур бис. [illegible] чылын бистиң областың колхозтарында болгаш совхозтарында бир-ле дугаар 5.878 гектар кукуруза тарыттынган.

Оон-биле чергелештир кукуруза өстүрер талазы-биле ажылда улуг четпестерниң барын демдеглээр херек. Элээн хөй колхозтар болгаш чамдык совхозтар кукуруза тарылгазының агротехниктиг чурумнарын үрээн болгаш чогуур үезинде оон сайзырадылгазын эгелеп чорударын хандырбаан. Чамдык звеночулар кукурузаны өстүрериңче шыңгыы сагыш салбаан болгаш ол культураның тарылгазынга чүгле киришкени-биле кызыгаарлаттынган. Чамдык колхозтарның баштаар черлери звеноларга дузаламчыны кошкак көргүзүп турар.

Ниитиниң мал ажылынга быжыг чем суурну тургузарынга кукуруза чугула чүүл болурун болгаш тарааның ниити чыылдазын дыка көвүдедирин өөренип көргеш, колхозтарның, МТС-терниң болгаш совхозтарның звено бүрүзү кукурузаның ажаалдазын эки организастап тургаш, бо чылын областың колхозтарынга, совхозтарынга кукурузаның гектар бүрүзүнден 300—350 центнер ногаан үнүштүг болгаш сүт-быштак чемниг турда кукуруза баштарын өстүрүп алырын хандырары эргежок чугула деп санап тур бис. Ону чедип алырынга эргежок чугула бүгү чүүлдер болгаш аргалар бисте бар.

Кукурузаның гектар бүрүзүнден 300—350 центнер дүжүттү өстүрүп алыр деп хүлээнмишаан, чоокку үеде моон адаанда чүүлдерни кылган турарын хандырары-биле көдээниң бүгү комсомолчуларын, аныяктарын, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглерин, МТС-терниң, колхозтарның болгаш совхозтарның удуртукчуларын кыйгырдывыс:

а) бүгү шөлдерге кукурузаның ашталга казыышкынын чорудар, эки өзүлделиг ийи-ийи үнүштерни уя бүрүзүнге артырар;

б) кукурузаның өзүп үнер үезинде бок ашталгазын ийиден эвээш эвес болгаш уяларны дескиндир хөрзүннүң үдүредиишкинин, одуруглар аразының 3—4 катап сайзырадылгазын, өстүрүп үндүрериниң ийи суггарылгазын болгаш органиктиг база минеральдыг удобрениелер-биле ийи катап чемгерилгени чорудар;

в) чечектели берген үезинде кукурузаны дооунналып үрелендирерин кылымал-биле чорудар;

г) кукурузаның чаңгыс гектарын-даа ээн артырып кагбас, кукурузаның бүгү тарылгазын звеноларга быжыглаар.

Кукуруза тарылгазын ажаар болгаш дүжүт ажаап алыышкынын чорудар талазы-биле ажылдарны күүседирде, МТС-терниң чүгле бар техниказын калбаа-биле ажыглаар эвес, харын аъттың болгаш холдуң чепсек-херекселдерин бүрүн ажыглаар бис. Звено бүрүзүн аъттың 5—10-дан эвээш эвес хөрзүн үдүредикчилери-биле болгаш четчир санныг холдуң чепсек-херекселдери-биле хандырар бис.

Колхоз, совхоз бүрүзүнге амдан эгелээш силос тудугларының тудуунче болгаш септелгезинче кирери чугула. Ол чокка кукурузаның дүжүдүн ажыл-агыйжы ёзу-биле улуг ажыктыы-биле ажыглап шыдавас. Ынчангаш кукурузаның баштарын болгаш уннарын аңгы силостаарынга четчир санныг силос тудугларының тудуун болгаш белеткелин ажыл-агый бүрүзүнге хандырган турар дугайында бүгү колхозчуларны, совхозтарның ажылчыннарын, колхозтарның, МТС-терниң болгаш совхозтарның удуртукчуларын кыйгырып тур бис.

Пионерлер болгаш школачылар! Кукурузаның бедик дүжүдүн өстүрер талазы-биле колхозтарга болгаш совхозтарга улуг дузаламчыны көргүзүп болур силер. Кукуруза шөлүнге баргаш ажылдаңар, кукурузаны эки өстүреринге болгаш ону ажаап алырынга идепкейлиг киржиңер.

Комсомолчулар болгаш аныяктар! Кукурузаның бедик дүжүдүн чедип алыр дээш социалистиг чарышты калбартыңар!

Комсомолчу-аныяктарның звеноларының звеночулары, агрономнар болгаш ВЛКСМ райкомнарының ажылдакчылары бистер, кукурузаның бедик дүжүдүн чедип алыр дээш бүгү күжүвүстү салбышаан, колхозтарның болгаш совхозтарның ниитиниң мал ажылынга быжыг чем суурну тургузар болгаш СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң салган сорулгаларын күүседириниң херээнге бодувустуң салыышкынывысты киирер бис.

Кукуруза өстүрериниң аныяк ажылдакчыларының агрономнар-биле болгаш ВЛКСМ райкомнарының ажылдакчылары-биле кады болган чөвүлел хуралынга 1955 чылдың июнь 20-де хүлээп алган.

◆

БҮГҮ-ЭВИЛЕЛДИҢ КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ ДЕЛГЕЛГЕЗИНДЕ

Сураглыг колхозчу Анна Кошеваяга тураскаалды ажытканы

Июнь 26-да, воскресеньеде, Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинге чигир свёклазының бедик дүжүдү дээш шимчээшкининиң эгелекчилериниң бирээзи — Киев областың Велико-Половецкий районунуң «Червоний гигант» колхозунуң звеночузу, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Анна Денисовна Кошеваяның тураскаалының ажыдыышкыны болган.

Хүндүскүнүң 12 шакта «Чигир свёклазы» павильонунуң мурнуу чарыынга Совет Эвилелиниң янзы-бүрү областарының свёклачыларының төлээлери, делгелгениң киржикчилери болгаш экскурсантылар чыылганнар. БКАД-ның Кол комитединиң даргазы Бенедиктов кыска сөс-биле митингини ажыткан. Совет Эвилелиниң Күрүне гимнизиниң үнүнүң адаа-биле тураскаалдың шывыы баткан.

Чыылганнарның мурнунда кызыл гранитан кылган бедик депкиштиң кырында кылган А. Д. Кошеваяның скульптурлуг портреди көстүп турган. Скульпторлар Д. Жилов биле А. Пекарев олар кырган колхозчу херээженниң арнын хүлерден чонуп кылганнар. Оон бажында аржыыл, хөрээнде орденнер болгаш медальдар.

Киев областың ажылчы чоннарының мурнундан чүве чугаалаан Украинаның КП-зының ТК-зының Киев обкомунуң секретары Тронько бодунуң бүгү амыдыралын колхозчу тургузугну быжыглаары дээш демиселге берген колхозчу көдээниң күш-ажылчы бедүүн колхозчузу Анна Денисовна Кошеваяның амыдыралчы оруун чугаалаан.

1926 чылда Анна Денисовна бодунуң суурунга черни кады ажылдап кылчырының талазы-биле эштелгеге кирген болгаш көдээ ажыл-агыйны коллективизастаазының талазы-биле идепкейлиг ажылды чорудуп турган. Оон соонда тургустунган «Червоний гигант» колхозка ол 1948 чылга — амыдыралының төнчүзүнге чедир звено удуртукчузу болуп ажылдаан.

1935 чылда оон звенозу гектардан 531 центнер чигир свёклазын, а оон соонда чылдарда 570 центнер свёкла дазылдарын ажаап ап турган. Украинаның өске-даа сураглыг свёклачылары болур Мария Демченко болгаш Марина Гнатенко-биле кады ол свёкла тарылгазын хөгжүдеринге чугула рольду ойнаан «беш чүсчүлерниң» шимчээшкининиң эгезин салган. Чигир свёклазының бедик дүжүттериниң мастерлериниң алдарын көвүдеткен, оларның салгакчыларының хүрээлени чылдың-на өзүп турган. Ам чүгле Киев областа Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп бедик атты 28 колхозчу свёклачылар эдилеп турарлар.

Митингиге ол ышкаш «Червоний гигант» колхозтуң даргазы Волынец, ол колхозтуң звеночузу Пиндык, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый Министриниң оралакчызы Паршиков, Велико-Полывецкий райкүүскомнуң даргазы Дерий олар чүве чугаалааннар. Колхозчу шөлдерниң бедүүн күш-ажылчы колхозчузунуң улуг ажылгажының дугайын олар чүректиң ханызындан чылыг сөстери-биле чугаалааннар.

...Митинг доозулган. Тураскаалдың дежээ боодал-боодал дириг чечектер-биле шыптынган.

(СЭТА).

„Потёмкин" деп куяктыг корабльге болган чепсектиг тура-халыышкынның бежен чыл болганынга тураскааткан делгелге

Кара далай флодунуң «Потёмкин» деп броненосецинге тура-халыышкынның эгелээн хүнүнден бээр июнь 27-де 50 чыл болган. Революсчу матростарның ол тура-халыышкыны—орус болгаш бүгү-делегейниң хосталгалыг революстуг шимчээшкининиң төөгүзүнде шылгарангай болуушкуннарның бирээзи.

Бо хүннерде хоорайларда болгаш суурларда, флоттарда болгаш флотилияларда алдарлыг орус шериг-далай флодунуң революстуг эрткен үезиниң дугайында беседаларны чорудуп, илеткелдерни болгаш лекцияларны номчуп турар. Делгелгелерни кылып, музейлерже экскурсияларны организастап, алдарлыг далайжылар-биле ажылчы чоннарның ужуражылга кежээлерин кылып турар.

Москвада, Совет Армияның М. В. Фрунзе аттыг Төп бажыңында «Потёмкинге» болган чепсектиг тура-халыышкынның бежен чылынга алдар болдурган делгелге ажыттынган. Делгелгеде чыгдынган хөй санныг фотографиялар, документилер хоолгалары, чуруктар ол хүннерниң болуушкуннарының дугайын тодаргай чугаалап турар. Бир улуг делгиирде — тура-халыышкынның киржикчилериниң болгаш удуртукчуларының чуруктарын көргүскен.

«Потёмкинниң» командазының Одесса гарнизонунуң казактарынга болгаш солдаттарынга кыйгырыын көрүкчүлер улуг сонуургал-биле көрүп турарлар. «Чепсекти кагтаң, шупту хосталга дээш демиселдиң чаңгыс одуруунга каттыжарын бүгү казактардан болгаш армиядан дилеп тур бис. Бистиң човаланчывыстың сөөлгү шагы келген-дир. Хаанныг ёзу сөнээзин! Бисте хосталга чедип келген!...» деп далайжылар ында бижээн.

«Потёмкин» болгаш «Георгий Победоносец» деп броненосецтерниң, «Прут» деп транспорт судназының далайжыларының чепсектиг тура-халыышкынының дугайын чугаалап турар фотографиялар делгелгеде дыка хөй.

(СЭТА).

„Потёмкин" деп куяктыг корабльге болган тура-халыышкынның киржикчизи-биле ужуражыышкыннар

КРИНИЧКИ. (Днепропетровск область). Районнуң ажылчы чоннары орус революцияның бежен чыл оюн калбаа-биле демдеглеп турар. Аңаа тураскааткан беседаларны фермаларда болгаш механизаторларның бригадаларында чорудуп турар, клубтарда, библиотекаларда, кызыл булуңнарда документилерлиг болгаш номнарлыг делгелгелерни организастаан.

«Потёмкин» деп куяктыг корабльге болган тура-халыышкынның киржикчизи 77 харлыг Мирон Семенович Подуст Суворов аттыг колхозта чурттап турар. Тура-халыышкынның үезинде М. Подуст корабльдиң артиллериязының электротехниги турган.

Хаанның шериг суду ону алды чыл хуусаалыг кара-бажыңга шииткен. Ол хүүсааны эрттиргеш төрээн сууру Аулыга чанып келген, а оон соонда Днепропетровскиниң металлургия заводунуң (амгы Дзержинский аттыг завод) рельс цехинге ажылдап кирген. Дөрт чыл болган соонда эш Подусту «идегел чок кижи» дээш заводтан үндүрүпкен.

Коллективизацияның чылдарында Мирон Семенович бир дугаарында колхозка кирген. Ол көдээ ажыл-агый артелиниң баштайгы даргазы болган.

Алдаржаан корабльдиң кырынга болган тура-халыышкынның киржикчизи-биле аныяктарның ужуражыышкыннары амгы үеде Суворов аттыг колхозта эртип турар.

(СЭТА).

Татар АССР-ниң 35 чыл ою

КАЗАНЬ. Татар АССР-ниң тургустунган хүнүнден бээр 35 чыл болган.

Шааңда хаанныг Россияның хожудап калган кыдыкы чери—Татарияның ажылчы чоннары Коммунистиг партияның удурттулгазы-биле, орус улустуң болгаш кызы-дуңма өске-даа улустарның дузазы-биле бодунуң республиказын Совет Эвилелиниң улуг бүдүрүлге төптериниң бирээзи кылдыр хуулдурган.

Бөгүнгү Татария — нефтиниң, бедик хөгжүлделиг машина тургузуушкунунуң, химия, пөс-тааваы болгаш аъш-чем үлетпүрлериниң республиказы болу берген. Татарияның аныяк нефть үлетпүрү дүрген темпилерлиг хөгжүп турар, ол бодунуң базазында байлактыг нефть үнер черлерлиг, оларны совет эртемниң болгаш техниканың чаа чедиишкиннеринге үндезилээш болбаазырадып турар.

Татарияның колхозтарының, совхозтарының, МТС-териниң ажыл-ишчилери СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң доктаалын күүсетпишаан, 1953 чылдың дүжүдү-биле деңнээрге бо чылын 50 хуу хөй тарааны алыр дээш, мал ажылының продуктулуун улуу-биле бедидер дээш демисежип турарлар. Тараа бүдүрерин улгаттырарының сорулгазын шиитпирлевишаан республиканың тараачыннары 300 муң гектар шөлдүг кукурузаны өстүрүп турар.

Культура тургузуушкунунда улуг чедиишкиннер чедип алдынган. Татария ам бүрүн үжүк-бижиктиг чоннуг республика болуп турар. Улуг Ленинниң өөренип турганы алдарлыг Казань университеди баштадыр 13 дээди өөредилге черлери ында ажылдап турар. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының салбыры Казаньда бар.

Чуртталганың болгаш культура-амыдыралдың тудуглары чыл бүрүде калбаа-биле хөгжүп, хоорайлар болгаш ажылчын суурлар газ-биле хандыртынып турар.

Бодунуң республиказының 35 чыл оюн демдеглевишаан, Татарияның ажылчы чоннары чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш база дүжүт ажаап алыышкынынга үлегерлиг белеткенир дээш социалистиг чарышты чаа күш-биле калбартып турар.

(СЭТА).

◆

Мурнуу-Сахалинск тургустунуп турар

МУРНУУ-САХАЛИНСК. Мурнуу-Сахалинскиниң хевири дүргени-биле чаражып турар.

Беш чылдарның мурнунда хоорайның барыын болгаш мурнуу кезектеринге бир дугаар тудугжулар чедип келгеннер. Ам ында Грибоедов, Добролюбов, Некрасов, Чернышевский аттыг болгаш өске-даа чаа-чаа кудумчулар тургустунгулаан. Чаагайжыдып туткан чуртта[illegible]ның [illegible] суурлары чөөн районда тургустунган. Соңгу кезээнге үлетпүрлүг улуг-улуг бүдүрүлгелер турар. Ында дээрбени, макарон-кондитер комбинаттарын, мебель фабриказын тудуп турар. Хоорайның төп кезээнде хөй каъттыг чараш бажыңнар бедип үнүп турар. Чаа кинотеатр, ном бажыңы, аалчылар бажыңы, партия библиотеказы, магазиннер болгаш өске-даа дыка хөй чуртталга болгаш администрация бажыңнары тургустунгулаан. Ленин, Сталин аттыг төп магистральдарны асфальт-биле шыпкан.

(СЭТА).

◆

Тараазының дүжүдү дески чаагай

ТЭЭЛИ. **(Телефон-биле).** Молотов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң тараазының дүжүдү амгы үеде Бай-Тайга районунуң колхозтарында эң чаагайга санатырып турар, дескизи-биле 30 сантиметр бедий берген. Ол болза часкы хову ажылының агротехниктиг негелделерин ёзугаар хандыртынганын болгаш чайгы ажаалданы эки чорутунуп турарынга факт болур.

СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунуң доктаалын чедиишкиниг боттандырары дээш колхозчу тараажылар чүткүлдүг ажылдап турар. Тарылга шөлү эрткен чылдыындан ыракта калбарган, чүгле тараа культуралары безин 1015 гектарда чаштынган, оон ыңай кукурузаны 41 гектарда тараан.

Колхозтуң хову ажылының бригадазындан участоктар аайы-биле тургускан звенолар Казанактың болгаш Эдер-Куйнуң улуг бугаларының суун чөп ажыглап турар. Баштайгы ээлчегниң суггарылгазын дооскан, а ийиги суггарылда-биле 50 гектар кызылтас, 154 гектар арбай хандыртынган. Колхозтуң ногаа болгаш картофель культураларының үнүжү база чаагай болуп турар.

Колхозчу тараажылар бо чылын тараа культураларының гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 20—22 центнер дүжүттү өстүрүп алыр дээш ажылдап турарлар.

Буржуаз-демократтыг революцияның социалистиг революцияже шилчип өзериниң ленинчи теориязы

1. В. И. Ленин бирги орус революцияның характериниң болгаш онзагай байдалдарының дугайында

Россияга 1905—1907 чылдарның революциязы империализм үезиниң баштайгы улусчу революция болуп турган. Бодунуң социал-экономиктиг утказының талазы-биле ол революция буржуаз-демократтыг революция болган, ындыг-даа болза бодунуң элээн хөй онзагай байдалдары-биле мурнундагы буржуаз-демократтыг революциялардан ылгалдыг революция турган.

Хаанныг Россия ол чылдарда-ла капиталистиг чурт турган, ындыг болза-даа анаа крепостной ёзузунуң күштүг артыышкыннары бар турган. Россия болза империализмниң бүгү чөрүлдээлериниң белдирлешкен чери турган, ол чөрүлдээлерниң эң долу пролетариат биле буржуазияның аразынга болуп турган, ооң ужурундан Россия социалистиг революцияже шилчип өзер аргалыг, буржуаз-демократтыг, улусчу революцияның үндезин суурлары эң-не четчип, быжыгып келген чурт турган. Ол болза Россияның социал-экономиктиг болгаш политиктиг хөгжүлдезиниң бүгү чорудулгазы-биле болдунган.

Россияга монополистиг капитализм экономиказы болгаш политиктиг тургузугга крепостной ёзузунуң артыышкыннары-биле ыяк доңнашкан турган. Ол артыышкыннарның кол чүүлдери болза хаанныг эрге-чагырга болгаш помещик чер ээлели турган.

Хаанныг Россияга ажылчыннарны капиталистиг ёзу-биле мөлчүүрүнүң эң-не кадыг-дошкун болгаш кижизиг эвес хевирлери туруп турган. Тараачыннар чедимче чок чорукка болгаш ядаралга үргүлчү таваржып турганнар. Помещиктер биле капиталистерниң дарлалы бүгү-ле дириг болгаш дешпилгелиг чүүлдерни чылча базып турган хаанныг ёзунуң ужур-дүржок аажылалы-биле капсырлашкаш улам-на ханылап турган. Хаанныг ёзу Россияга чурттап турган орус эвес улустарны каржызы-биле дарлаарының политиказын чорудуп турган. Орус эвес улустарның ажылчы массалары ийи дакпыр дарладан—боттарының база орус помещиктерниң болгаш капиталистерниң дарлалындан качыгдап чораннар. Орустуң хаанныг ёзу-чуруму шериг-феодалдыг империализм турган. Ол бүгү улус массаларның байдалын шыдажыр арга чок болдуруп, социалистиг чөрүлдээлерге онза чидиглениишкинни болгаш ханылаашкынны чедирип турган. Революцияга аңгы талазы-биле күштерниң таарыштыр тургузулгазы оон-биле тодаргайлатынып турган.

Барыын[illegible]ке болгулаан буржуаз революцияда [illegible]гаштыр, Россияга улусчу революция[illegible] удуртукчу болгаш кол шимчедикчи күжү пролетариат болуп турган. Хө[illegible]ллион тараачын массаларның нүүрү [illegible] россий пролетариады бодунуң чагаа [illegible]вилелчилиг турган. Ажылчын шимчэ[illegible]ниниң өзүлдезинден корт[illegible]ризм-биле хөй янзы харылзаалар-биле [illegible]лбашкан орус буржуазия революцияга контрреволюстуг күш болуп турган.

Партияның стратегиязын болгаш так[illegible] ажылдап кылырда, Ленинге баштаткан большевиктер буржуаз-демократтыг революцияга аңгы талазы-биле күштерниң ол таарыштырылгазын барымдаалап турганнар. Большевиктерниң стратегтиг болгаш тактиктиг планын буржуаз-демократтыг революциядан социалистиг революцияже шилчип өзериниң болдунар аргазын баш бурунгаар көрген.

Революция чүгле кижи көөр хөөн чок царизмни дүжүрер эвес, харын социализмче орукту база салыр болгаш делегей империализминиң үндезиннерин тө силгиир ужурлуг деп, В. И. Ленин болгаш ооң чаңгыс сеткилдиг өөрү санап турганнар. Россия амгы байдалдарда делегейниң революстуг шимчээшкининиң төвү кылдыр хуулуп, а россий пролетариады делегей пролетариадының авангарды кылдыр дешпип турар-дыр деп чүвени большевиктер көргеннер. Революцияга большевиктерниң бүгү тактиказының кол шугуму шак-ла ында турган. Россияга революция дугайында айтырыгның талазы-биле большевиктерниң болгаш меньшевиктерниң аразында чөрүлдээниң дазылы-даа шак ында турган.

Ленинниң дайзыннары—меньшевиктер Россияга революцияны мурнуку буржуаз революцияларның анаа-ла катаптаашкыны, чүгле хаанныг ёзуну дүжүреринче болгаш буржуазияның тергиидээшкинин доктаадып тургузарынче угланган шимчээшкин кылдыр көрүп турганнар.

Ленинниң төөгүлүг улуг ачы-хавыязы болза бирги орус революцияның хөгжүлдезиниң үезинде меньшевиктерниң болгаш барыын-европа оппортунистерниң тактиказының реформистиг утка-шынарын туюлунга чедир илередип чылча шапканында болгаш большевикчи тактиканы гениалдыг үндезилээнинде, Коммунистиг партияның политиктиг (тактиктиг) үндезиннерин ажылдап кылганында болур.

Империализм үезинде буржуаз-демократтыг революцияның онза чүүлдериниң, ооң шимчедикчи күштериниң болгаш перспективаларының дугайында айтырыгны В. И. Ленин марксизмниң төөгүзүнде эң-не баштай ажылдап кылган. Россияның социал-экономиктиг болгаш политиктиг хөгжүлдезин эртем ёзузу-биле анализтээнинге база делегейниң революстуг шимчээшкининиң дуржулгазынга үндезилээш, В. И. Ленин пролетариаттың гегемониязын большевикчи стратегия биле тактиканың үндезининге салгаш, буржуаз-демократтыг революцияга пролетариаттың гегемониязының идеязын бүгү талалыг үндезилээн болгаш сайзыраткан.

В. И. Ленин ажылчын аңгы биле тараачыннарның эвилелинге пролетариаттың удуртур ролюн артырбышаан, ажылчын аңгы биле тараачыннарның эвилелиниң идеязын бүгү талалыг ажылдап кылган болгаш ол аңгыларның эвилели болза улусчу революцияның тиилелгезиниң эргежок чугула чүүлү болурун көргүскен. Ажылчын аңгы биле тараачыннарның эвилелиниң ленинчи идеязы большевикчи, революсчу тактика биле меньшевикчи, оппортунистиг тактиканың аразынга кызыгаарны салган.

2. В. И. Ленин буржуаз-демократтыг революцияның социалистиг революцияже шилчип өзериниң дугайында

Орус революцияның онза чүүлдерин барымдаалавышаан, буржуаз-демократтыг революцияга пролетариаттың гегемониязының идеязын сайзыратпышаан, Ленин бодунуң «Буржуаз-демократтыг революцияда социал-демократияның ийи тактиказы» деп классиктиг ажылынга буржуаз-демократтыг революцияның социалистиг революцияже шилчип өзериниң тодаргай перспективазын орус марксистерге берген, ынчангаш марксчи эртемни пролетар революциязының чаа теориязы биле байыткан.

Буржуаз-демократтыг сорулгаларны күүсеткен соон дарый социалистиг революция дээш, пролетариаттың болгаш ооң удуртулгазының адаа-биле чорып турар тараачыннарның дарлатырган массаларының демисели эгелээр ужурлуг деп, В. И. Ленин санап турган. Буржуаз-демократтыг революцияның тиилелгезин Ленин социалистиг эргилдеже чүгле баштайгы базым деп көрген. Россияга пролетариаттың болгаш тараачыннарның революсчу-демократтыг диктатуразы болза революцияны улам ыңай шимчедип чорударынга, ооң чалбыыжын Европаже киир октаптарынга, бодунуң политиктиг медерелин бедидерде, демиселчилерниң улуг бүгү делегей армиязынга организастатынып база чепсегленип алырда Россияның пролетариадынга арганы бээринге болгаш оон соонда социалистиг революцияже шуут шилчилгени эгелээринге херек турган.

Орус революцияның ындыг хөгжүлдезин Ленин империализмниң үезинде пролетариаттың аңгы демиселиниң чаа байдалдары-биле, Россияга харугда калбарган ийи социал-дайыннары-биле (крепостниктиг ёзунуң бүгү артыышкыннарынга удур дайын биле капитализмге удур дайын) холбаштырган. Революцияның хөгжүлдезиниң ындыг чорудулгазын Ленин революцияга аңгы талазы-биле күштерниң, кажан пролетариат революцияның гегемониязының (удуртукчузунуң) ролюнга хөделип, а тараачыннар болза ооң чаңгаар эвилелчизи болуп турар шак ындыг таарымчалыг туруш байдалдар-биле холбаштырган.

Ындыг байдалдарда, Ленинниң чугааланы ийи социал дайыннар ол ийи дайыннарның кайзында-даа удуртукчу роль пролетариатка хамааржып турар чүве болганда, олар бот-бодунга чоокшулашпайн барып шыдавас.

Социал дайыннарның бирээзи бодунуң экономиктиг үндезини кылдыр Россияга аграр (чер) айтырыын шиитпирлээр ужурлуг турган. Ону боттандырарда хамыктың мурнунда помещик улуг чер ээлелин узуткаар болгаш чурттуң бүгү чериниң национализациязын чорудар ужурлуг турган. Россияга ол үеде чер ээлелиниң байдалы мындыг турган: 11 миллиондан ажыг ажылчы тараачыннар (ядыылар биле ортумактар) 30 муң помещиктерниң ышкаш шак-ла ол хире, чижекбиле 70 миллион десятин черни ээлеп турган. Помещиктерниң ээлеп турганы ышкаш, ол хире санныг чер тараачын буржуазияга (кулактарга) болгаш капиталистиг фермерлерге хамааржып турган. Чер ээлээшкиннериниң шак ындыг үлээшкиннери туруп турда, чер дээш, помещиктерге удур тараачын шимчээшкини чайлаш чок болуп турган. Пролетариат ол демиселди туюлунга чедиреринге шиитпирлиг сонуургалдыг, чүге дээрге, помещиктерниң экономиктиг болгаш политиктиг күштерин үзери өске социал дайынны, хоорайда болгаш кедээде капитализмге удур дайынны, социализм дээш дайынны чедиишкинниг чорударын хандырып турган.

Оон-биле кады, Россияга чер ээлээшкиннериниң хуваалдазы болза чер дээш помещиктерге удур нитти тараачын демиселинден аңгыда, ол-ла хевирге байлар биле ядыы тараачыннарның аразынга аңгы талазы-биле чөрүлдээлер чидиглени, социалистиг эргилде-биле каттыжып турар ол демиселге эң ядыы тараачыннар хоорай пролетариадының талазынга туржуп үнер болгаш нииттизи-биле бүгү капиталистиг өнчүнү узуткап чок кылырынче угланган социалистиг революцияны туюлунга чедирерде хоорай пролетариадынга дузалаар деп чүвени көргүзүп турган.

Кедээге аңгы демиселиниң хөгжүлдезиниң ол нитти шугумун баш удур көргеш, В. И. Ленин мынчаар бижээн: «Чаа, дээди сорулгаже— социалистиг революцияже болур-ла дүрени-биле шилчирип биске, пролетариаттың партиязынга **улам-на чиик болзун дээш,** революцияны демократтыг кылырда бүгү тараачын чонга бүгү-ле күштеривис-биле дузалаар бис» (В. И. Ленин. Чог., том 9, арын 214).

Экономика талазы-биле алырга, буржуаз-демократтыг революцияның социалистиг революцияже чедиишкинниг шилчип өзеринге черни национализастаары ышкаш шак ындыг хемчег улуг ужур-дузалыг болур ужурлуг. Ол хемчег крепостниктиг харылзаа байдалдарның артыышкыннарын элээн долу узуткап чок кылыр болгаш Россияның экономиктиг, политиктиг хөгжүлдезинге бурунгаарлаар күштүг идиишкинни бээр ужурлуг турган. Ол хемчегниң мурнунда чаа сорулгага хөрзүннү тургузуп бээр, революцияга аңгы талазы-биле күштерниң чаа харылзаа байдалдарын тургузар аргаларны бээр болгаш буржуаз-демократтыг революцияның социалистиг революцияже шилчип өзеринге дузалаар сорулга туруп турган. Ооң ужурундан Ленин черни национализастаарын чүгле «буржуаз революцияның «сөөлгү сөзү эвес», харын **социализмче базым** база болур» деп айтып турган (Чог., том 13, арын 395).

Буржуаз-демократтыг революцияның социалистиг революцияже шилчип өзериниң политиктиг үндезини болза, пролетариат биле тараачыннарның революсчу-демократтыг диктатуразын эң долузу-биле боттандырары, күш-ажылчы тараачыннар-биле пролетариаттың эвилелинге пролетариаттың удуртур ролю турда база хоорай биле кедээниң буржуаз элементилеринге удур шиитпирлиг демисел туруп турда, пролетариаттың күш-ажылчы тараачыннар биле эвилелин бүгү хемчег-биле быжыглаары болур ужурлуг турган. Пролетариаттың болгаш тараачыннарның революсчу-демократтыг диктатуразының политиктиг органы болур түр революстуг чазактың дугайында айтырыгның ленинчи айтылгазы буржуаз-демократтыг революцияның социалистиг революцияже шилчип өзерин политика талазы-биле хандырар айтырыг-биле шуут холбашкан.

Буржуаз-демократтыг революцияның социалистиг революцияже шилчип өзеринге объективтиг байдалдарның бар болуп турарын барымдаалааш, В. И. Ленин субъективтиг факторнуң, тодаргайлаарга, революцияның гегемониязы болур пролетариаттың медерелдииниң болгаш организастыының, нииты демократтыг шимчээшкинге бистиң партиявыстың удуртукчу болгаш организакчы ролюнуң болгаш капитализмге удур демиселдиң чаңгыс-аай нииты агымынга эң-не янзы-бүрү шимчээшкиннерни бистиң партиявыстың каттыштырып билириниң хире-чергезиниң канчаар-даа аажок улуг, харын-даа шиитпирлиг ужур-дузалыын могаг чокка демдеглеп турган.

Социал эргилде бодунуң объективтиг чүүлдерин ёзугаар алырга черле өйү четчи берип болур, ынчалза-даа ол эргилдени туюлунга чедиреде ооң революстуг тургузукчуларының күжү чедишпейн барып болур,—ынчаар орта ниитилел ирий бээр болгаш ириишкин чамдыкта бүдүн он-он чылдарда ызырнып саадап болур деп, В. И. Ленин өөреткен. Ол социал эргилдени туюлунга чедирер аргалыг ниитилел күжү Россияда бар деп, улуг баштыңчы айыткан. Ол күш—ажылчын аңгы биле күш-ажылчы тараачыннарның эвилелинге ажылчын аңгының удуртур ролю турда, ажылчын аңгы биле күш-ажылчы тараачыннарның эвилели болур. Ол ниитилел күжүнүң бажынга большевиктерниң партиязы туруп турган. Партия болза ажылчын аңгыга болгаш тараачыннарга шын политиктиг лозунгуларны берип турган, оларны боттандырары буржуаз-демократтыг революцияның социалистиг революцияже шилчип өзеринге арганы берген.

Большевиктерниң партиязы массалыг политиктиг ажыл соксадыышкынының улуг ужур-дузазын илередип көргүскен. Массалыг политиктиг ажыл соксадыышкыны революцияга пролетариаттың гегемониязының тодаргай илерээшкини болуп турган болгаш массаларның политиктиг хөделиишкининге, царизмге удур бүгү улустуң чепсектиг тура-халыышкынын калбартырынга чугула рольду ойнаан. Россияның пролетариады массалыг политиктиг ажыл соксадыышкыннарын организаставышаан, олардан тура-халыышкынче шилчип кирбишаан, улус революциязын социализмче оруктап бурунгаар шимчедип турган. В. И. Ленин ону өөренип көргеш, орустуң бирги буржуаз-демократтыг революциязын ооң-биле кады пролетаржы деп адап болур, чүге дээрге пролетариат шимчээшкинниң удуртур күжү турган, а массаларны хөделдирериниң кол чепсээ болза демиселдиң пролетаржы чепсээ болур массалыг ажыл соксадыышкыны болуп турган деп бижээн.

Сөөлүнде кээп ажылчыннар депутаттарының Советтери биле тараачыннар депутаттарының Советтери болгулай бергилээн хоорайларга ажыл соксадыышкыннарының комитеттери-биле кедээге тараачыннар комитеттериниң революцияның чорудулгазында тыптып келгени, а ол ышкаш, ажылчыннарның чепсектиг отрядтарын болгаш оларның дайынчы ажыл-чорудулгазының организастааны — ол бүгү болза, аңгы талазы-биле күштерниң таарыштырылгазын тургузарынга идигни чугаажок берген, буржуаз-демократтыг революцияның социалистиг революцияже шилчип өзери анаа үндезилээш болдунуп болур турган.

Хөгжүп олурар шилчиишкинниң теориязының кол чүүлүн Ленин бодунуң «Демократтыг революцияда социал-демократияның ийи тактиказы» деп алдарлыг номунга тодараткан. В. И. Ленинниң бижээни болза:

«Самодержавияның удурланыышкынын күш-биле чылча базар болгаш буржуазияның туруш чок чоруун мунчурадыр телээде, пролетариат тараачыннарның массаларын бодунче каттыштырбышаан, демократтыг эргилдени туюлунга чедир чорудар ужурлуг. Буржуазияның удурланыышкынын күш-биле сый шавар болгаш тараачыннар-биле биче буржуазияның туруш чок чоруун мунчурадыр телээде, пролетариат чоннуң чартык пролетаржы элементилериниң массаларын бодунче каттыштырбышаан, социалистиг эргилдени туюлунга чедирер ужурлуг». (В. И. Ленин, Чог., том 9, арын 81).

Ындыг эргилдени кылырынга бүгү-ле эргежок чугула чүүлдер Россияга 1905 чылда объективтии-биле чедишкен турган. Тараачын аңгы биле помещиктерниң аразында база ажылчын аңгы-биле буржуазияның аразында аңгы чөрүлдээлери эң-не күштүг-биле чидигленген. Бо байдалдарда бүгү херек болза демократтыг эргилде чогум кайы хире чедиишкинниг болурундан, революцияның ийиги чадазынче, пролетариаттың социалистиг диктатуразын доктаадып тургузарынче шилчилгени боттандырарда пролетариат тараачын ядыыларны ол эргилдениң төнчүзүнде бодунче каттыштырып шыдаар, шыдавазындан хамааржып турган.

Бо талазы-биле кандыг-даа чигзиниг болгаш билдинмес чүүлдер кымга-даа турбазын дээш, В. И. Ленин база катап мынчаар тайылбырлаан:

«Бис демократтыг революциядан бистиң күжүвүстүң, медерелдиг болгаш организастыг пролетариаттың күжүнүң хире-чергези-биле доп-дораан шилчип эгелээр бис, социалистиг революцияже шилчип эгелээр бис. Бис соксаал чок революция дээш туржуп турар бис. Бис орук ара доктаавас бис». (В. И. Ленин, Чог., том 9, арын 213).

Ол болза буржуаз болгаш социалистиг революциялар аразында дензигүүр байдалының дугайында айтырыгның талазы-биле өөредиг турган. Ленинниң өөредиин ёзугаар алырга ол революцияларның аразынга узун үзүктел турбас ужурлуг турган. Биргизи ийигизинче өзүп кирер, ийигизи бодунуң кол сорулгазын —пролетариаттың эрге-чагырганы чаалап алырын боттандырбышаан, биргизиниң үндезин сорулгаларын ол-ла удаада шиитпирлээр.

Буржуаз-демократтыг революцияның социалистиг революцияже шилчип өзериниң ленинчи теориязы үзүктел чок революция дугайында, революстуг тараачын шимчээшкинин пролетар революциязы-биле дүүштүрериниң эргежок чугулазының дугайында Маркстың гениальдыг чугаалары-биле бүрүн дүгжүлгеге турган болгаш ол гениальдыг идеяларның улам ыңайгы хөгжүдүүшкүнү болуп турган. II Интернационалдың оппортунистиг баштыңнары Маркстың гениальдыг өөредиглерин уттундуруушкунга киирип, оларны хөөп турганнар. Маркстың ол өөредилгелерин В. И. Ленин чүгле катап тургускан эвес, ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң айтып турарын ёзугаар алырга, оларны улам ыңай хөгжүткен.

3. Социалистиг революцияның ленинчи теориязы хөделиишкинде

Буржуаз-демократтыг революцияның социалистиг революцияже шилчип өзериниң дугайында Ленинниң чаа өөредии меньшевиктерниң болгаш барыын европейжи социал-демократияның тактиктиг туруштарын хүл-ыйба кылдыр чаза шапкан, олар болза тараачын шимчээшкининиң күжүн болгаш социалистиг революцияга ооң ужур-дузазын херекке албайн; пролетариаттың тараачыннарны бодунуң соонче эдертир болгаш күрүне эрге-чагыргазын чаалап алыр, пролетариаттың диктатуразын доктаадып тургузар аргалыын херекке албайн турганнар. Буржуаз-демократтыг революцияның социалистиг революцияже шилчип өзериниң ленинчи теориязы капиталистиг кулданыышкындан хосталыры дээш демиселдиң оруун бүгү чурттарның пролетарийлеринге чырыдып берген.

Ол теорияда эң-не сүүзүннүг болгаш шиитпирлиг чүүл болза пролетариаттың тараачыннар-биле эвилелинге, либеральдыг буржуазияны аңгылааш, боттандырып чорудар пролетариаттың гегемониязы болур. Демократтыг революцияга пролетариаттың удуртур ролюнуң ачызында социалистиг революцияже шилчиишкинге бүгү-ле байдалдар тургустунар. Пролетариат биле тараачыннарның демократтыг диктатуразы пролетариаттың социалистиг диктатуразынга хөрзүннү белеткээр, социалистиг эргилдениң эге эжии болур. Социалистиг революцияның тиилелгези, пролетариаттың удуртулгазы-биле эң ядыы тараачыннарның болгаш пролетариаттың дайынчы эвилелиниң үндезининге дааңгаш чедип алдынар.

Ленинниң ажылдап кылганы социалистиг революцияның чаа теориязы II Интернационалдың оппортунистиг догмаларынга өлүмнүг согуушкунну таварыштырган, ол догмалар болза чуртка пролетариат колдуг хөй кезик болбаанда социалистиг революцияның тиилелгези болдунмас деп турган.

Төөгүлүг шимчээшкинге пролетариаттың күжү чоннуң нииты массазында ооң чүгле составының саны-биле эвес, ооң сырый каттыжыышкыны-биле, организастыы-биле болгаш ниитилел хөгжүлдезинге мурнакчы ролю-биле, эрги тургузугга удур демиселче пролетариатты эдертип киирер аргалыг ооң революстуг партиязының бар болуп турары-биле хемчээтинер деп, Ленин бүзүредип көргүскен. Капиталистиг ниитилелде чүгле пролетариат биле буржуазияның аразында эвес, харын капиталистиг кулданыышкындан хосталыры дээш демиселге пролетариаттың идегелдиг эвилелчизи болур — чоннуң хөй санныг чартык пролетаржы кезектери биле буржуазияның аразында эң чидиг чөрүлдээлер туруп турарының фактызын II Интернационалдың оппортунистиг баштыңнары меньшевиктер, троцкистер болгаш улустуң өске-даа дайзыннары кара өжегээр чыгап турарлар деп, Ленин бүзүредип көргүскен.

Баштай чаңгыс, аңгылап алган чуртка социализмниң тиилеп болурунуң дугайында шуут түңнелди В. И. Ленин ынчан илергейлээлек турган. Ындыг болза-даа социалистиг революцияның ленинчи теориязы ындыг түңнелди кылырынга бүгү азы барык-ла бүгү кол элементилерни ол үеде-ле илергейлеп турган, ол түңнелге Ленин 1915 чылда келген.

Буржуаз-демократтыг революцияның социалистиг революцияже шилчип өзериниң ленинчи теориязының шынныы Октябрьның социалистиг революциязының белеткели болгаш чорудулгазы дээш демиселдиң үезинде бодунуң чырыткылыг бадыткалын алган. Февральдың буржуаз-демократтыг революциязы хаанныг ёзуну дүжүргениниден аңгыда, бодунуң дыка хөй шуут сорулгаларын шиитпирлеп шыдаваан билдингир болгай. 1917 чылдың февраль революциязының соонда чаа чадаже —социалистиг революцияже шилчилгени, ооң-биле кады февраль революциязының бүгү сорулгаларны эң-не шиитпирлиг ёзу-биле туюлунга чедир боттандырарын хандырар сорулга большевиктерниң мурнунда туруп келген.

Буржуаз-демократтыг революцияны социалистиг революцияже өстүрүп киирери дээш, 1917 чылда большевиктерниң демисели пролетариат биле тараачыннарның эвилели деп —нииты эрги лозунгунуң орнунга, пролетариат биле эң ядыы тараачыннарның эвилели деп—чаа стратегтиг лозунгунуң адаанга эртип турган. Чаа стратегтиг лозунгуну чедиишкинниг чорутканының ачызы-биле бистиң партиявыс 1917 чылдың октябрьда тиилелгени чедип алган.

Бистиң чуртувуска Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тиилелгези болза социалистиг революцияның ленинчи теориязының тиилелгези болган. Ажылчын аңгының удуртур ролюн хевээр артырган турда ажылчын аңгы биле күш-ажылчы тараачыннарның эвилелиниң теориязының үндезининге салдынган ленинчи идея бистиң чуртувуска чайынналчак тиилелгени чедип алган. Ол улуг идея бодунуң чугула ужур-дузазын амгы үеде-даа ышкынмаан. Ажылчын аңгы биле тараачыннарның эвилели болза совет тургузугнуң быжыының болгаш хажык чогунуң бузулбас үндезини, социалистиг ниитилелди хөгжүдер болгаш быжыглаар дээш, коммунизмни тудуп тургузар дээш демиселге улуг күш болуп турар.

Бүгү-ле акы-дуңмалышкы коммунистиг болгаш ажылчын партиялар социалистиг революцияның ленинчи теориязын боттарының чурттарының онзагай байдалдарынга таарыштыр чогаадыкчы ажыглап база сайзырадып турар. Ол теорияны коммунистиг болгаш ажылчын партиялар чурттарында улус демократиязының чогаадыкчы чорудуп турар[illegible] улус-демократтыг тургузугну чаалап алырынче болгаш быжыглаарынче улустуң күштерин мобилизастаар арганы олар берген.

Буржуаз-демократтыг революцияның социалистиг революцияже шилчип өзериниң дугайында ленинчи өөредиг чүгле Россияга Октябрьның социалистиг революциязының дуржулгазынга эвес, харын ол ышкаш улус-демократиязының чурттарында революцияның хөгжүлдезиниң дуржулгазынга база бадыткаткан. Ол чурттар база революцияның бот-боттарынга бүгү талалыг доңнажып турганы —демократтыг болгаш социалистиг ийи чадаларын эрткеннер. Ол ийи чадаларда шимчээшкинниң удуртур күжү Коммунистиг болгаш ажылчын партиялар баштаткан ажылчын аңгы болуп турган болгаш болуп артар-даа. Башкарыкчы роль ажылчын аңгыга хамааржып турар ажылчын аңгы биле тараачыннарның бузулбас эвилели болза ол чурттарда үндезин социалистиг чаартылгаларны чедиишкинниг боттандырып турар улус-демократтыг тургузугнуң үндезини болу берген.

Социалистиг революцияның ленинчи теориязын капиталистиг чурттарның бүгү коммунистиг партиялары удуртулга болдуруп турар, олар ажылчыннар биле тараачыннарның чаалап алганы хосталгаларының камгалалында туруп, быжыг тайбың, демократтыг хосталгалар, национал хамаарышпас чорук болгаш капиталистиг дарлалдан хосталыры дээш боттарының улустарының демиселинге оларның эрге-ажыктарының ёзулуг илергейлекчилери болуп турарлар.

А. ТИМОФЕЕВСКИЙ.

Кызыл тукту чаалап алган

Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» кедээ ажыл-агый артелиниң тудуг бригадазын ажыл аайы-биле звенолар кылдыр үскүлээн. Тудуг планын хуусаа бетинде доозар сорулга-биле ажылдың темпизин күштелдирер дээш звенолар аразында социалистиг чарышты калбарткан.

Чеди чуртталга бажыңнарының тудуун доозуп ажыглалга киирген болгаш бир бажыңның тудуун доозуп турар эш Нам-оолга удуртурган звено социалистиг чарыштың бирги түңнелинде бирги черни ээлээш, колхоз баштаар чериниң болгаш колхозта партия эге организациязының звенолар аразынга шилчиир кызыл тугун чаалап алган.

К. ДОРЖУ.

◆

Колхозтуң тудуг бригадазында

БАЯН-ТАЛА. (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районда «Октябрьның 30 чылы» колхозтуң тудуг бригадазында доктаамал 32 кижи ажылдап турар. Бригаданың мурнунда бо чылын чугула сорулгалар салдынган, чүгле чуртталга бажыңнарынга безин 25 тудугларны кылыр планныг, тудугжуларның бригадири эш Эртиненин редакцияга дыңнатканы болза:

— Кандыг-даа ажылдың чедиишкинниг болуру анаа эки белеткенгениниден чугула хамааржыр. Бистиң бригадавыс тудугга кыжын 2500 кубометр ыяшты белеткээн, оон 500 кубометрни сөөртүп эккеп алган бис, амгы үеде сөөртүлгеге 1 автомашина, 17 аъттарлыг тускай звено ажылдап турар.

«Октябрьның 30 чылы» колхозтуң тудуг бригадазы июнь 25-ке чедир колхоз баштаар чериниң чаа конторазын база дооскан, ферманың сүт ажылдап кылыр бажыңын, чазаңылга бажыңын база туткан.

Колхозта тудугнуң темпизи багай эвес болуп турар, ынчалза-даа ажылда улуг четпестер барын оюп эртип болбас. Кылдынган тудугларның крышалары чок, чуртталга бажыңнарының кладовкаларын хандырбаан, иштики дериглери четчелетинмээн.

◆

Ферманы чайлагладыр

Мал бажын өстүреринге, мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедеринге малдың чайгы одарладыышкыны улуг ужур-дузалыг. Ындыг турбуже, Сүт-Хөл районнуң Сталин аттыг кедээ ажыл-агый артелиниң баштаар чери малды чайгы үеде эки оът-сигенниг сериин одарларже көжүрүп, ооң семиртилгезин экижидип тургаш, малдан алыр продуктуларны көвүдедириниң практиктиг хемчеглерин багай организастаан.

Колхозтуң девискээринде чайгы үеде мал семиртип одарладырынга таарымчалыг Ишкиннер болгаш Алдыы-Үстүү соруглар, Шеле болгаш оон өске-даа сериин чайлаглар бар. Ындыг болза-даа колхозтуң сүт-бараан фермазын чайлаглатпаан, ымыраа, сээктиг Ортаа-Талда чайлаглаткан.

Сүт-бараан фермазының саар инектерин дарый чайлагладыр дугайында колхоз баштаар чери, ферма эргелекчизи эш Кертик-оол хемчег алыр херек.

О. ЧАСКАЛ.

◆

Септелге оожум темпиде

Өвүр районнуң Солчурда эге школаның келир өөредилге чылынга белеткели апрель айда эгелээн. Интернаттың кол тудуу дооступ, ам шалазын кылып турар. Ындыг болза-даа, ажылчын күжү чедишпезинден, тудугга болгаш септелгеге херегләэр кадаг, будук, шил, чугай чогундан школаның септелгези оожум чоруп турар. Столоваяның болгаш башкылар чурттаар бажыңнарның септелгезин ам-даа эгелевээн.

Школа септелгезин ажылчын күжү-биле хандырып, тудуг материалдарын дүрген белеткээр талазы-биле Солчур суму Соведи болгаш районо хемчег алыр херек.

М. ДЕЛГЕР.

◆

Өл-частан баксырап чыдар

Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» кедээ ажыл-агый артелиниң тараажылары эрткен чылын тараа культураларындан чаагай дүжүттү өстүрүп алган. Ажаатынган тарааны чогуур өйүнде ажаап, бастырып алыр талазы-биле колхоз баштаар чери хемчег албаанындан № 1 хову бригадазының тараазындан 20 гектар кызылтас бастыртынмайн сараатка кыштаан.

Сараатта тарааны өл-часка алыспайн, бастырып алыр дугайында колхоз баштаар чериинден дарый хемчег алыр өй келген.

К. ХОВАЛЫГ.

◆

Хүлээлгезин күүседип турар

Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозтуң хойжузу эш М. Хаваа[illegible] ажаап турар хою эрткен кыш[illegible]кан. Ам хойларны чайгы одарда[illegible] турар.

Эш Хаваа хой кыргылдазын эрте эгелээш, чогуур үезинде доосқан, 329 хойдан 714 килограмм дүктү ол кыргып алган.

Д. МААДЫР-ООЛ.

Тыва бижиктиң чээрби беш чылы

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының саъдары-биле 1921 чылда Тывага тиилээн национал-хосталгалыг революцияга чедир тыва улус даштыкы эжелекчилерниң болгаш чурттуң феодал, теократтарының аар-берге дарлалының адаанга чораан. Тыва колония-феодалдыг чыдып калган чурт турган. Ооң уламындан күш-ажылчы араттар хилинчектиг өлүм-биле кырлып төнеринге чыгаткан турган. Тывага национал бижик, культура-чырыдышкынның болгаш эмнелгениң албан черлери турбаан. Ооң орнунга хүрээ-хийт чонну төөредип, хуурмак шажынчы «өөредиин» нептередип турган.

Тыва Арат Республиканың тургустунганындан эгелээш Тыва Совет Эвилелиниң улустарының дузаламчызы-биле капиталистиг эвес оруктап социализмче хөгжүп эгелээн. 1921 чылдан 1944 чылга чедир Тыва Арат Республика бодунуң экономиказын болгаш культуразын сайзырадырының херээнге элээн улуг чедиишкиннерни чедип алган.

Тыва улустуң төөгүзүнде эң-не чаагай болгаш уттундурбас болуушкун —1944 чылда ССРЭ-ниң улустарының хөй националдыг өг-бүлезинге Тываның киргени болур. Эрткен 11 чыл иштинде Совет Тываның экономиктиг болгаш культурлуг амыдыралында канчаар-даа аажок улуг үнделиин өскерлиишкиннер болгаш чаартылгалар болган. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының, Совет чазактың хүн-бүрүде көргүзүп турар материал-техниктиг улуг дузаламчызының ачызы-биле Тыва Автономнуг область бистиң Төрээн чуртувустуң чечектелип турар булуңу апарган. Областа 2 МТС, 4 совхоз, элээн хөй үлетпүр бүдүрүлгелерин тургускан. Арат ажылчыйыларының 95 ажыг хуузу коллективтиг жыл-агыйда каттыжып кирген болгаш урнунда көшкүн чораан араттар сууржуп ыдыралче чедиишкинниг шилчип турар.

Тыва улустуң национал хевирлиг, социалистиг утка-шынарлыг культуразы за-ла чечектелип сайзырап турар. Тыва устуң культуразының хөгжүлдезинге ционал тыва бижикти тургусканы база уг ужур-дузалыг болган.

1930 чылга чедир тыва улустуң национал бижии чок турган. Тыва Арат Республика тургустунган соонда 9 чыл иштинде үрүнениң ажыл-херээн эрги моол бижиктиле моол дыл кырынга чорудуп турган. ол бижикти (ооң биле кады моол дыл) каш-ла борбак кижи билир турган. чаарга ажылчы араттар калбаа-биле жик билбес чораан.

АР-ның тургустунганының баштайгы дарында-ла национал тыва бижикти адып кылыр дугайында айтырыг чи-биле туруп келген. Ол айтырыгны упирлээринге күрүнениң эрге-чагырнга чагдынып алгаш шургуп кирген дайзыннары бар-ла аргалар-биле ыктап турган. Ангы дайзыннары би тургузарынче сагыш салыр байтык, ын хүрээлерни тургузарынче, ламалар болгаш хамнарны, оларның хуурмак таалын катап диргизеринче кичээнгей угландырып турган.

одунуң хүрээлениинден ангы дайзынрын аштап үндүрген соонда 1929 чылң төнчүзүнде болган Араттың Революстуг Намының 8 дугаар улуг хуралынга (съездизинге) латин үжүкке үндезилетинген тыва бижикти чогаадып тургузарын чугаалашкаш, практиктиг дуза көргүзерин ВКП(б) ТК-дан дилээн.

Тыва бижикти чогааткаш бадылаан соонда, ону чоннуң ортузунга нептерединиин, ол бижикке чонну калбаа-биле өөредириниң сорулгалары туруп келген. Ол сорулгаларны күүседири-биле башкылар белеткээр ажылды ТАР-ның нам, чазак дораан-на боттандырып чорудa берген.

8 хардан 40 хар чедир назылыг чоннуң бижик билириниң хуузу чыл тудум-на шапкыны-биле өзүп турганын дараазында саннар көргүзүп турар: 1931 чылда—18 хуу, 1933 чылда—40 хуу, 1935 чылда — 56 хуу, 1937 чылда—70 хуу, 1939 чылда 80 хуу, 1942 чылда —90 хуу. Тыва бижик тургустунганының баштайгы чылдарындан эгелээш тыва дылда парлалга тургустунган болгаш хөгжээн.

Тыва бижиктиң хөгжүлдезинде бир улуг базым —латинчиткен үжүктен орус алфавитче шилчээни болур. 1941 чылдың апрельдиң эгезинде болуп эрткен ТАРН-ның XII Улуг хуралынга латин үжүктен орус алфавитче шилчир дугайында айтырыгны чугаалажып көрген болгаш ол хурал чогуур шиитпирни хүлээп алган.

Ол сорулганы күүседир талазы-биле ажылды ТАР-ның Сайыттар Чөвүлелиниң чанында дыл, бижик комиссиязы болгаш Улус-чырыдыышкын министерствозу, Эртем комитеди чоруткан болгаш орус алфавитке үндезилетинген чаа тыва бижиктиң төлевилелин болгаш орфографияның дүрүмнериниң чыындызын чогаадып кылган. Ук төлевилелди болгаш орфографияны экижидер талазы-биле ССРЭ-ниң Эртем Академиязы, ооң дыл шинчилээр черлери улуг дузаны чедирген.

Чаа бижикти тургусканы-биле кады, чаа эргалар тургустунуп келгенинге даянгаш, тыва орфографияны улам экижиткен болгаш чаа бижикке таарыштыр өскертип кылган. Ооң түңнелинде чаа алфавиттиң демдектериниң (үжүктериниң) дузазы-биле тыва дылдың фонема үннерин улам тода көргүзери, орус дылдан болгаш орус дылды дамчыштыр үлегерлеп алган сөстерни (оларның онзагай үннери-биле, үн тургузуу-биле кады) хажык чокка көргүзери чедип алдынган.

Чаа тыва бижик улуг орус улустуң бижиинге үндезиленип тургустунган орус бижикке үндезилээш ССРЭ-ниң дыка хөй национал улустары боттарының национал бижиин тургускан. Ол алфавитке үндезилеп тургускан тыва бижик орус дылды өөренирин чиигеткен болгаш орус дылды дамчыштыр марксизм-ленинизмниң теориязы-биле улам хандыр чепсегленир арганы тыва улуска берген.

Тыва бижиктиң тургустунганы Тывага болган культура революциязының эгезин салган. Ол бижик тургустунганының баштайгы чылдарындан эгелээш тыва дылга солуннарны, янзы-бүрү номнарны парлап үндүрүп турар апарган. Тыва дылга парлалганың тургустунганы-биле кады байлак болгаш каас тыва фольклорга, классиктиг орус болгаш совет литератураның чаагай саъдарынга даянгаш, аныяк тыва литература төрүттүнген болгаш сайзырап келген. Тыва литература амгы үеде совет литератураның чардынмас кезээ апарган болгаш хөй жанрлыг национал литература боор хөгжүп турар. Ооң дээре чогаалдарынга Сталинчи шаңналдың лауреады С. Б. Токаның «Араттың сөзү», «Дөңгүр-оол», «Боттанган күзел» деп чогаалдары, В. Ш. Көк-оолдуң «Хайыран бот» деп шиизи, С. А. Сарыг-оолдуң «Белек», «Алдын-кыс», «Огонек» деп чогаалдары, О. К. Саган-оолдуң «Найырал» деп чечен чугаазы хамааржыр. Аныяк тыва чогаалчылар Л. Чадамба, Б. Хөвенмей, Ю. Кюнзегеш, С. Сюрюн-оол, О. Сувакпит, М. Кенин-Лопсан, С. Тамба, И. Медээчи эки шынарлыг шүлүктерни бижип турар. Совет чогаалчылар Эвилелиниң тыва салбырының «Улуг-Хем» деп альманахы үргүлчү үнүп турар. Тыва чогаалчыларның чогаалдарының чыындыларын Тываның ном үндүрер чери үндүрүп турар.

Тывалар бодунуң төрээн дылынга А. С. Пушкинниң, Н. В. Гогольдуң, М. Ю. Лермонтовтуң, А. П. Чеховтуң, Л. Н. Толстойнуң, И. С. Тургеневтиң, А. М. Горькийниң, В. В. Маяковскийниң, А. Фадеевтиң, М. Исаковскийниң, М. Шолоховтуң, С. Симоновтуң, Н. Тихоновтуң, С. Щипачёвтуң база ол ышкаш Дж. Лондоннуң, В. Гюгонуң, Дж. Байроннуң, Даниэл Дефонуң болгаш өске-даа чогаалчыларның чогаалдарын номчуп турар.

Марксизм-ленинизмниң классиктери — Маркс— Энгельс —Ленин — Сталинниң чогаалдарындан дыка хөй ажылдарны орус дылдан тыва дылче очулдурган. Тыва дылда К. Маркстың, Ф. Энгельстиң «Коммунистиг партияның манифези», Ф. Энгельстиң «Сарбашкындан кижи болуп хуулар процессте күш-ажылдың ужур-дузазы», В. И. Ленинниң «Чүнү кылыр?», «Демократтыг революцияга социал-демократияның ийи тактиказы», «Аныяктар эвилелдериниң сорулгалары», «Марксизмниң үнген үш үндезиннери болгаш тургустунган үш кезектери», «Кооперация дугайында», «Фридрих Энгельс», И. В. Сталинниң «Ленинизмниң айтырыглары», «Совет Эвилелиниң Ада-чурттуң Улуг дайынының дугайында», «Анархизм бе азы социализм бе?», «Марксизм болгаш национал айтырыы», «Комсомолдуң сорулгаларының дугайында», «Национал айтырыы болгаш ленинизм», «Партияның XIX съездизинге чугаазы», «Марксизм болгаш дыл эртеминиң айтырыглары», «ССРЭ-де социализмниң экономиктиг проблемалары» болгаш өске-даа хөй чогаалдарны үндүрген.

СЭКП-ниң төөгүзүнүң допчу курзу тыва дылга ийи катап үнген. Ол ном тыва улустуң холдан салбас ному апарган. Тыва дылда эртем болгаш техниканың янзы-бүрү адырларынга хамаарышкан номнарны хөй тираж-биле үндүрүп турар. Амгы үеде областа 5 область солуну, 7 район солуну үнүп турар.

Областың национал театры шиилерни, концерттерни чоннуң ортузунга тыва болгаш орус дылдар кырынга көргүзүп турар. Областа радио медеглели база орус болгаш тыва дылдарда болуп турар.

Областың тыва школаларының I-VII класстарынга бүгү эртемнерни өөреникчилерниң төрээн дылы—тыва дылга башкылап турар. Ынчангаш ол класстарга херeглээр бүгү өөредилге номнарын тыва дыл кырынга үндүрген. Ооң иштинде эге болгаш ортумак школаларның I-VII класстарынга хереглээр тыва дылдың өөредилге номнарын, төрээн литератураның хрестоматияларын, номчулга номнарын чогаадып кылган: орус-тыва словарьны кылып үндүрген. Ам бүдүрүлгеде элээн делгереңгей орус-тыва словарьны парлап турар.

Сөөлгү үеде тыва дылга болган өскерлиишкиннер тыва бижиктиң тургустунганы-биле, тыва литератураның хөгжүлдези-биле, тыва автономнуг областың экономика болгаш культура талазы-биле хөгжүлдези-биле шуут холбашкан. Тыва дыл ам улам байлак апарган, ооң бүдүш тургузуу экижээн. Чоннуң чаңгыс-аай нийти дылының дээди хевири литературлуг национал дыл тургустунуп келген болгаш бүгү талазы-биле чечектелип, сайзырап турар.

Ш. Ч. САТ,

Дылдың, литератураның болгаш төөгүнүң тыва эртем-шинчилел институдунуң эртем ажылдакчызы.

Тожунуң райүлетпүр комбинады ажылын кажан экижидерил?

Үлетпүр ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының киржикчилери бешки беш чыл планының шиитпирлиг сөөлгү чылы — 1955 чылдың бүдүрүлге даалгаларын күүседир болгаш ажыр күүседиринче, үлетпүр черлеринге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн, продукцияның шынарын бедидеринче, ооң бот-үнезин чиигедиринче бүгү үлетпүр ажылдакчыларын кыйгырган.

Аңаа харыы кылдыр бистиң областың үлетпүр ажылдакчылары чаа бедиткен хүлээлгелерни алгаш, амыдыралга чедиишкинниг боттандырып эгелээн. Чамдык бүдүрүлгелер чартык чылдың бүдүрүлге планын ажыр күүсеткен, чыл даалгазын хуусаа бетинде күүседир дээш хайнышкынныг ажылдап турар.

Тожу районнуң Салдамда райүлетпүр комбинадының коллективи үлетпүр ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының киржикчилериниң кыйгырыын одунуң бүдүрүлге хуралынга таныжып, а хүлээлгелерни база алган. Чамдык ылчыннар алган хүлээлгелеринге ёзуг ээ болуп, кызымаккай ажылдап ту. Чижээ, ыяш белеткээр бригадада эш обейников нормазын 200 хуу, эш Дужап — 160 хуу, ыяш сөөртүкчүзү эш ней—160 хуу күүседип турар. Бызан черле ажылдап турар эштер Данзы, Далбажык олар эки шынарлыг процияны берип, мурнакчы болуп турар. Комбинат 1500 кубометр ыяш белет тургаш 1600 кубометрни белеткээн. инатта тырттар күш болгаш кижи четчир, харын-даа ажыг.

түнде айытынган чамдык эки чүүлурзажок, райүлетпүр комбинады нии биле кончуг хожудаңгай ажылдап Хеп аймаа болгаш сапог даараар , ында ажылдап турар кижилер кандыг-даа сорук кириишкин чок, бедиткен хүлээлгелер албайн ажылдап келген. Пилорама, чазаныта цехтери социалистиг хүлээлгелерни алза-даа, ол аңаа-ла аас кырында хоозун чүүл болган. Чарыштың түңнелдерин үндүрери шуут уттундурган.

Пилорама цехи бо чылдың март, апрель, май айларында ажылдаваан. Ооң чылдагааны болза, локомобиль үрелгенинде деп комбинаттың удуртукчулары сылдаглап турар. Шынында үрелген локомобильди каш хүннер иштинде септеп, эдип алыр арга турган.

Комбинатта күш-ажылдың организациязы кончуг багай. Ажылчыннарның хөй кезиинге норма тургуспаан, кым кайы хире продукция бээр ужурлуун олар билбестер. Ооң хараазы-биле чамдык кижилер ажылды ак-сеткилдиг эвес кылып, организаас чок болуп турар.

Продукция бүдүрүп үндүреринге херектиг чиг-эт материал-биле комбинат кончуг четпес хандыртынган. Ынчангаш ажыл үзүктелир, ажылчыннар аңаа турар, бүдүрүлгениң планныг даалгалары күүсетинмес чоруктар үргүлчү болуп келген. Ылангыя хеп болгаш сапог даараар черде ажыл болганчок-ла үзүктелир. Бүдүрүлгениң ажылдаар черлери хирлиг, боктуг.

Байдал мындыг дүвүренчиг турда, комбинаттың удуртукчулары кандыг хемчег ап турарыл деп айтырыг тургустунуп келир. Аңаа харыы бөдүүн. Директор эш Тимаев ажылды сегидер дээш бүгү аргаларны хереглээр хамаанчок, харын хүлээлгезин копкак күүседип, арагага хандып, быжыг туруш чок болуп турар. Бир тээ удуртукчу ындыг болганда, байдал сегивес болбайн канчаар.

Комбинатта партия эге организациязы бүдүрүлгеге партийжи удуртулганы, контрольду хандырар хүлээлгезинден чайлааш, аңаа-ла «хайгааракчы» организация болуп турар. Бүдүрүлге чериниң ажылынга холбашкан айтырыгларны партия хуралдарынга чугаалашпайн турган. Парторганизацияның секретары эш Күскелдей сөөлгү 8 айлар иштинде чазаныр цехке кирип көрбээн, хөй-хөй ажылчыннар ону мынчага таныжас. Удуртукчу кижилер масса ортузунче кирбеске, боттуг, организакчы ажыл кылбаска бүдүрүлгениң ажылы канчап экижир боор! Ында комсомол, профэвилел организациялары база-ла комбинаттың ажылын сегидер, ажылчыннар ортузунга политик-массалыг, кижизидикчи ажыл чорудар талазы-биле кандыг-даа хемчеглер албайн турар.

Тожунуң райүлетпүр комбинадының ажылында улуг четпестер чүгле ам эвес, мурнуку чылдарда-ла турган. Бо чорук-биле СЭКП Тожу райкому, областың чурт үлетпүр килдизи ам-даа эптежип олурбушаан. Шиитпирлиг хемчеглер алыр, комбинаттың ажылын чогуур деңнелче көдүрер үе ам черле келген.

Партияның Тожу райкому райүлетпүр комбинадының ажылын сегидер дугайында каш удаа чугаалажып, доктаалдар үндүрүп турган. Ол үре-түңнел чок болуп, байдал эрги хевээр туруп турары хомуданчыг. Үндүрген шиитпирлерниң күүселдезин организастаар, контрольдаар дугайында партийжи принципти хажык чок боттандырары партияның Тожу райкомундан негеттинип турар.

Райүлетпүр комбинадының ажылында четпестер-биле моон ыңай эптежир арга-жок.

К. ЧАМЗЫРЫН.

Н. А. Булганинның болгаш Джавахарлал Нерунуң кады кылган медеглелинге хамаарыштыр даштыкыда үнелелдер

ИНДИЯ

ДЕЛИ. Делиниң политиктиг бөлүктери ССРЭ-ниң Министлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның болгаш Индияның Премьер-Министри Дж. Нерунуң кады кылган медеглелин улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадырынга болгаш янзы-бүрү социал-политика системаларлыг чурттарның аразынга бот-боттарын билчир чоруктарны быжыглаарынга чугула фактор болур төөгүлүг документ кылдыр көрүп, байыр чедирип турар деп «Хиндустан Таймс» солун бижээн.

Неру—Чжоу Энь-лайның беш принциптерни бир-ле дугаарында чарлаан медеглелин ол кады кылган медеглел долдуруп турар деп ол солун бижээн. Холгаарлашпас дугайында үшкү принциптиң тодарадылгазы чугула ужур-дузалыг болуп турар, ол мурнунда «бот-бодунуң иштики херектерин холгаарлавазы» деп тодаргайлатынып турган болза, ам «экономиктиг, политиктиг азы идеологтуг характерниң кандыг-бир чылдагааннары-биле бот-бодунуң иштики херектерин холгаарлавазы» деп тодаргайлатынып турар.

Индияның иштики херектер министри Пант совет -индий кады кылган медеглелге байыр чедирбишаан, ол медеглел Индияның тайбың политиказынга таарыжып турар деп демдеглээн.

Индий национал конгресстиң чиңгине секретары Шриман Нарайан Агарвал медеглелди тайбыңны хандырарынга улуг рольду ойнаар төөгүлүг ужур-дузалыг документ деп тодаргайлаан. «Индияның болгаш Совет Эвилелиниң экономиктиг болгаш социал идеологтарының аразында элээн хөй кол принциптерниң талазы-биле ылгалдар бар-даа болза, ажыктыг кады ажылдажылганың калбак аргазы бар» деп ол медеглээн.

Индияның көскү политиктиг ажылдакчызы Раджагопалачарияның кады кылган медеглелинге байыр чедирбишаан, чугаалааны болза: «Боттарының иштики херектеринге янзы-бүрү идеологияны болгаш политиканы барымдаалап турар күрүнелерниң аразынга кожа-хелбээ дугуннаашкынның болгаш тайбың кады ажылдажылганың принциптерин тодаргай домактарга бадыткаанындан аңгыда, премьер-министрлер ядролуг болгаш термоядролуг чепсекти бүдүрерин, шенээрин база ажыглаарын бүрүн хоругдаар чорукту боттандырарынга чүү-даа чуве шаптыктавас ужурлуг, ынчангаш ол хоругдаашкынга хамаарыштыр улустар аразынга ажыктыг контроль тургустунган турар ужурлуг деп медеглээнинге өөрүп тур мен».

Азия болгаш Африка чурттарының Бандунг конференциязының киржикчилери чурттарга ам Совет Эвилели база каттыжып кирген деп Раджагопалачария медеглээн. Ам тайбың дайзыннары муңгаш мугулдурже кирип ойлатырган дээрзин ол онзалап демдеглээн.

«Хиндустан стандард» солун мурнуку чүүлүнге мынча деп онзалап демдеглээн: «индий-совет кады кылдынган медеглел тайбың херээнге чаа деткимче болур деп бодаарының бүгү барымдаалары бар». Медеглелдиң Женеваага улуг күрүнелерниң чазактар баштыңнарының ужуражыышкынының бүдүүзүнде чарлатынганының фактызы онза чугула деп ол солун санап турар. «Медеглел болза, тайбың беш принциптерге үндезилендир чедип алдынган туруп болур дээрзин четчир тодазы-биле айтып турар» деп ол солун бижээн.

Тайвань болгаш индий-кыдат айтырыгларны таарыштырарының эргежок чугулазының дугайында кады кылган медеглелде кирген байдалды солун чүүлдүгзүнүп турар.

«Индиан экспресс» солун мурнуку чүүлүнде «Динамо» стадионунга болган митингиге Н. А. Булганинниң чугаазының ужур-утказын онзалап демдеглээн. «Бандунг конференциязының түңнелдеринге байыр чедирип, ооң декларациязын деткээш, совет премьер-министр бот-бодун эки билчир чоруктуң херээнге ёзулуг салыышкынны кылган» деп ол бижээн.

Чепсегленишкиннерни бүгү-нийти дүжүрериниң күзенчиин чугулалап турарын онзалавышаан, ол кады кылган медеглелдиң утказын ол солун тодаргай анализтээн. Тайваньга хамаарыштыр Кыдат Улус Республиканың дүрүм ёзугаар эргелеринге, КНО-га КУР-нуң төлээлелгезинге, Индий-Кыдатта байдалга, экономика, эртем болгаш техника талазы-биле совет-индий кады ажылдажылгага хамаарыштыр кады кылган медеглелдиң байдалын солун чүүлдүгзүнүп көрген.

Түңнелинде солуннуң бижээни болза: «Кайы-кайызының сонуургалдыг болуп турары хөй-хөй айтырыгларга болгаш улустар аразының характерлиг эң калбак айтырыгларга хамаарыштыр медеглел болза, Совет Эвилелинге Нерунуң чорааның түңнели болуп турар, ол моон ыңайдаа үре-түңнелдиг болур».

Корея болгаш Индий-Кыдатка шериг үскүлежиишкиннерин таарыштырарынга Индияның ролюн Н. А. Булганин бедии-биле үнелээн деп чүвени «Хиндустан Таймс» солун мурнуку чүүлүнге демдеглээн.

Кады кылган медеглелде көдүрткүнген улустар аразының айтырыгларын, ылаңгыя Тайваньның айтырыын, Кыдаттың КНО-да дүрүм ёзугаар олудун хүлээп көөрүн, Индий-Кыдат дугайында Женева дугуржулгаларын боттандырарын улуг күрүнелер дораан шиитпирлеп таарыштырар ужурлуг дээрзинче солун кичээнгейни эдилирип турар. «Ядролуг чепсекти бүдүрерин болгаш ажыглаарын бүрүн хоругдаары, чепсегленишкиннерни дүжүрер чорук эң-не соңгаарлатынмас айтырыг кылдыр хүлээп көрдүнген» деп чүвени «Хиндустан таймс» солун онзалап демдеглээн.

ПОЛЬША

ВАРШАВА, июнь 24. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның болгаш Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң кады кылган медеглелин Польшаның бүгү төп солуннары бөгүн көскү черлеринде парлаан. Ийи чазактарның баштыңнарының медеглелинде тайбың болгаш найыралдыг кады ажылдажылга дугайында сагыш салыышкыны сиңниккен дээрзин солуннар демдеглээн.

«Трибуна люди» солуннуң бижээни болза:

Премьер-Министр Д. Нерунуң Совет Эвилелинге чорup турганын польша хөй-нийти улуг кичээнгей-биле хайгаарап турган. Бистиң маңаашкыннарывыс шынзыктырдынган, ону премьер-министрлер Н. А. Булганинның болгаш Д. Нерунуң кады кылган медеглели бадыткап турар. Совет Эвилелиниң болгаш Индияның аразында кады ажылдажылга улам-на быжыккан, оларның аразында харылзаалар тайбың кожа-хелбээ дугуннаашкынның беш принциптеринге даянып турар дээрзиниң дугайында медээни өөрүшкү-биле уткаан бис.

Тайбыңның зоназын калбартырының ол принциптерин калбаа-биле хүлээп көөрү улустар аразынга бүзүрежир чорукту тургузарынга идиг берип, улустар аразының эң сырый кады ажылдажылгазының оруун салыр деп чугаалап турар медеглелдиң ол кезиин солун онзалап турар.

КУР-га тайбың арга-биле катап каттышкан турар ужурлуг Тайвань айтырыы, Каттышкан Нациялар Организациязында Улусчу Кыдатты болур олутту аңаа эгидер дугайында айтырыг черлелиг ындыг боттуг айтырыгларга хамаарыштыр ССРЭ-ниң болгаш Индияның премьер-министрлериниң медеглелде илеретинген деп каттыштырган туруштары улустар аразынга чугула ужур-дузалыг деп «Трибуна люди» солун бижээн. Кыдат Улус Республиканың Каттышкан Нациялар Организациязында ооң дүрүм ёзугаар олудун аңаа тыпсырының эргежок чугулазының дугайында айтырыгны Сан-Францискода байырлыг сессияның киржикчилери боттуг ёзу-биле көөр ужурлуг.

Ийи премьер-министрлерниң медеглелинде илеретинген кады кылдынган тура-соруук тайбыңны быжыглаарының херээнге чугула салыышкын болуп турар болгаш ол дээрге, делегей байдалының улам ыңайгы хөгжүлдезинге бодунуң саъдарын чедирери чигзиниг чок деп ол солун айыткан. Дөрт чүс миллион кижилиг индий күрүнениң премьериниң бистиң чуртувуска келгени, ооң бистиң күрүневистиң удуртукчулары-биле ужурашканы Индияның болгаш Польшаның чоокшулажыышкынынга идиг бээр дээрзинге польша улус ханы бүзүрелдиг. Ол дээрге, улустар аразының кады ажылдажылгазын калбартырының оруунга чаа базым болур.

БОЛГАРИЯ

СОФИЯ. «Работническо дело» солуннуң «Тайбыңны быжыглаарының херээнге улуг салыышкын» деп эгелиг мурнуку чүүлүнге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның болгаш Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң кады кылган медеглелин айтыпшаан, бижээни болза:

Ол медеглел чугула төөгүлүг чүүлдүң документизи болур. Ол дээрге, Совет Эвилелиниң болгаш Индияның улустарының аразынга найыралдыг харылзааларны улам ыңай быжыглаарының болгаш хөгжүдериниң херээнге быжыг үндезин болуп, тайбың дугайында улуг сагыш салыышкыны-биле сиңниккен документ болуп турар. Ийи улуг улустарның чазактарының удуртукчулары ат салган кады кылган медеглел болза улустар аразының харылзааларында дүшкүүрлүг чоруктарны кошкадыр дээш, күрүнелер аразынга бүзүрежир чоруктуң байдалын тургузар дээш шудургу демиселди үргүлчүлээр деп ол улустарның тура-соруунуң илерели болуп турар.

Бистиң улузувус ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның болгаш Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң кады кылган медеглелинге чүректиң ханызындан байыр чедирип турар деп «Работническо дело» солун бижээн. Ол медеглелди тайбыңга ынакшылдыг бүгү-ле улустар-биле найыралдыг болгаш калбак кады ажылдажылганы доктаадып тургузарынга соксаал чок, идепкейлиг идиг бээр Совет чазактың чайгылыш чок күзел-чүткүлүнүң чаа илерээшкини кылдыр ол үнелеп турар.

ЧЕХОСЛОВАКИЯ

ПРАГА. Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң Совет Эвилелинге албан ёзу-биле чорааның болгаш ССРЭ-ниң база Индияның чазактар баштыңнарының кады кылган медеглелин чехословак парлалга калбаа-биле демдеглеп турар.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның болгаш Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң кады кылган медеглелиниң текстизин «Руде право», «Праце», «Земедельске новины», «Лидова демократие» болгаш оон-даа өске солуннар июнь 24-те парлатылаан.

Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң Совет Эвилелинге албан ёзузу-биле чорааның кайгамчык улуг ужур-дузазын солуннар айтып, Индияның ол шылгарангай күрүне ажылдакчызының тайбың, найырал болгаш улустарның тайбың кожа-хелбээ дугуннаашкыны дээш демиселге улуг ролюн демдеглеп турар.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның болгаш Индия Республиканың Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң кады кылган медеглелин кижи төрелгетен тайбыңны быжыглаарының херээнге бараан болур чугула чүүл кылдыр көрүп, байыр чедирип турар деп «Руде право» бижээн. Найыралдың болгаш кады ажылдажылганың харылзааларын хөгжүдер деп Совет Эвилелиниң болгаш Индияның чазактарының шиитпирлиг чоруун илередип турар ол медеглел улустар аразының эң чугула элээн хөй айтырыгларының талазы-биле ийи талаларның үзел-бодалдарының нииттилешкээн көргүзүп турар. Үзел-бодалдарның ол нииттилешкек чоруу тайбыңның чаагай чоруунга таарыштыр улустар аразының эң чугула айтырыгларын шиитпирлээриниң херээнге үнелеп четтинмес ужур-дузалыг.

ЮГОСЛАВИЯ

БЕЛГРАД. «Политика» солун ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның болгаш Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң кады кылган медеглелиниң долу текстизин парлаан. Кады кылган медеглелди: «Кожа-хелбээ дугуннаашкынның принциптерин хүндүлээри бүзүрешпес чорукту чайладырынга болгаш улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырарынга кол идегел болуп турар» деп эге-биле берген.

АНГЛИЯ

ЛОНДОН. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның болгаш Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң янзы-бүрү социал-политика системаларлыг чурттарның кайы-кайызынга бүзүрежир чоруунуң болгаш кожа-хелбээ дугуннаашкынының принциптеринге үндезилетинген кады кылган медеглелин Лондонда алдынган индий парлалга изиг-биле байырлап турда, англи буржуаз парлалга кады кылган медеглелдиң ужур-утказын будуладырын янзы-бүрү арга-биле оралдажып, Совет Эвилелиниң даштыкы политиказынче барымдаа чок халдаашкыннарны кылып турар. «Ньюс кроникл» солуннуң хайгааракчызы Камерон кады кылган медеглелди «хоозун-мего» деп чарлаарын кызыдып турар. «Таймс» солун КНО-нуң Кол Ассамблеязының байырлалдыг сессиязынга В. М. Молотовтуң медеглелин кады кылган медеглелдиң принциптеринге «черле дүүшпейн турар» деп мырыңай мелегей бадыткалды редакция чүүлүнде көдүрүп турар.

«Дейли геральд» совет-индий найыралдың шылгарангай ужур-дузазын сөс кырынга миннир ужурга таварышкан. «Индия биле Россия ышкаш ындыг улуг ийи чурттар өскелерниң эргелерин хүндүлээр деп боттарының бодалын бадыткап турары болгаш агрессиядан дадагалзаар, а ол ышкаш өске чурттарның иштики херектерин холгаарлаар чорукту соксадыр деп бадыткап турары тергиин тур» деп ол солун бижээн. Ынчалзажок ол солун Совет Эвилелиниң сеткилдиң ханызындан шынчы чоруун чигзинчиг кылдыр көрүп, Совет Эвилели өске күрүнелерниң иштики херектерин холгаарлап турар аяныг кылдыр бадыткаарын оралдажып турар.

АКШ

ВАШИНГТОН. Июнь 23-те күрүне департаментизиниң төлээлекчизи Уайт парлалга конференциязынга Н. А. Булганинның болгаш Дж. Нерунуң кады кылган медеглелинге хамаарыштыр тайылбыр бээриңден былдап каапкан.

НЬЮ-ПОРК. Н. А. Булганинның болгаш Джавахарлал Нерунуң кады кылган медеглелге ат салганынга холбаштыр «Нью-Порк таймс» солун Индияның Премьер-Министриниң адынга каржы нүгүлдер кылып, дерзии чүүл бижээн.

Кады кылган медеглел «тайбыңның херээнге болгаш бүгү делегейге сагыш сеткилден деӊ деңзиге идиг бербес» дээр аянның чүвезин ол солун шуут бадыткап турар. Неру Совет Эвилели-биле найыралдыг харылзааларны быжыглап тургаш, «америк таладан чүгле өжээннешкек чорукту хайныктырып болур» деп ол солун ажы-биле кыжанып медеглээн.

ИТАЛИЯ

РИМ. Итали солуннар ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның болгаш Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң кады кылган медеглелин көскү черлеринде парлаан.

«Унита» солун ийи улуг чурттарның баштыңнарының медеглели бүгү делегейге тайбың кожа-хелбээ дугуннаашкынның оруун айтып турар деп демдеглээн. ССРЭ-ниң болгаш Индияның кады ажылдажылгазының чүгле политика талазы-биле эвес, харын экономика, эртем болгаш культура талазы-биле база чугула ужур-дузалыын ол солун онзалап демдеглээн.

«Аванти» болгаш «Раззе» солуннар улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадырының херээнге Нерунуң ССРЭ-ге чорааның улуг ужур-дузалыын айтып турар. Элээн хөй буржуаз солуннар медеглелдиң утказын хажыдарын болгаш ужур-дузазын бичеледирин оралдажып турар.

(СЭТА).

Тайбыңның Бүгү-делегей ассамблеязында

ХЕЛЬСИНКИ. Июнь 23-теги хүндүскү хуралы Бразилияның тайбың талалакчыларының төлээлекчизи сенатор Малакиастың чугаазы-биле эгелээн. Ийи талалыг шериг дугуржулгаларының дузазы-биле хөделип турар америк монополияларның эрге-чагыргазының адаанда апарган Латин Американың чурттарының байдалының дугайын ол чугаалаан. Бүгү чурттар-биле дипломаттыг, садыг болгаш культурлуг харылзааларны тургузарын, экономика талазы-биле кошкак хөгжүлделиг чурттарның национал хамаарышпас чоруун болгаш тускай эргезин хүндүлээрин Малакиас негеп турган. Түңнелинде ол делегейниң бүгү чурттарының аразынга найыралдыг харылзааларны быжыглаарынче кыйгырган.

Эдуард Эрриону ассамблеяның хүндүлүг даргазынга соңгуур дугайында Президиумнуң киирген сүмезин төлээлер динмиттиг алыш часкаашкыны-биле чүүлдүгзүнген болгаш дээрги Рамешвари Неруга, Эдуард Эрриога, бельгий королева Елизаветага ассамблеяның хары чагааларын база чүүлдүг деп хүлээп алганнар.

Ооң соонда Италияның социалистиг партиязының чиңгине секретары Пьетро Ненниниң чагаазын номчаан. Парламент ажылдары-биле холбашкан соңгаарлатынмас херектерниң ассамблеяның ажылынга ооң киржиринге шаптыктаашкынының ужурундан хомудап турарын ол бодунуң чагаазында илереткен. Дөрт күрүнелерниң чазактарының баштыңнарының чөвүлел хуралының мурнуу чарыында хөй-ниитиниң санал-оналын тайбың дээш демиселче мобилизастаарының эргежок чугулазынче Ненни ассамблеяның бүгү киржикчилеризиниң кичээнгейин угландырган.

Тайбынны хандырарының бир чугула чүүлү—ийи лагерьлерниң аразынга дугуржулга болур дээрзин янзы-бүрү чурттарның чазактарынга бүзүредип көргүзери эргежок чугула деп англи философ Бертран Расселдиң чагаазында демдеглеп турар. Бот-боттарынга бүзүрешпес чорукту бүгү чурттарның чок кылырын болгаш дайын белеткели оларның сорулгазы эвес болур дээрзин миннип көөрүн Рассел саналдап турар.

Венгр католиктиг хүрээниң архиепископу (ламазы) Цапик бодунуң чугаазынга ассамблеяның төлээзи болуру болгаш ооң мурнунга чүве чугаалаары меңээ улуг алдар-дыр деп демдеглээн. Кижиниң чаягаар күзелдериниң бирээзи тайбынче чүткүл болур деп ол демдеглээн болгаш маргылдаалыг айтырыгларны тайбың чугаалажылышкыннарның аргазы-биле шиитпирлээринче кыйгырган.

Германияда евангели хүрээниң төлээлекчизи Грубер милитаризмни буруу шаап, дайын болгаш тайбың дугайында айтырыг амгы үеде онза ужур-дузалыг болуп турар, чүге дээрге кыргып-хыдышкынның чепсектери коргунчуг күштүг болгаш канчаар-даа аажок улуг үрегдээшкиннерни кылып болур апарган деп демдеглээн.

Француз национал хуралдың депутады, ассамблеяда хайгааракчы болуп олуржуп турар Луи Валнон каттышкаш Германияның, Францияның, Бельгияның, Италияның, Югославияның, Чехословакияның, Венгрияның, Польшаның болгаш өске-даа күрүнелерниң кандыг-даа шериг эвилелдеринге кирбезин болгаш КНО-нуң кежигүннери болуп турар бүгү күрүнелерниң талазындан озал чок ойтур шавыышкынны халдаашкын кылган агрессорларга бээрин көрүп турар улустар аразының дугуржулгазы үстүнде күрүнелерниң айыыл чок чоруун камгалазын деп негээн. Австрияның үлегерин өске-даа чурттар эдерип болур ийик деп ол чугаалаан.

Индирге совет чогаалчы А. Корнейчук үнүп келген.

Чепсеглениишкинни кызырарының, атомнуг чепсекти хоругдаарының болгаш ол хоругдалдың талазы-биле бүгү-делегей контролюн тургузарының дугайында айтырыг «күш туружунуң» политиказының талалакчыларының талазындан улустарны дүвүредип турар өске үндезин айтырыгларның кайызындан-даа артык карыжы удурланыышкынга таваржып турар дээрзин амыдырал көргүскен деп ол демдеглээн. Ынчалзажок бо айтырыг талазы-биле демисел канчаар-даа өөскүп турза, делегейниң улустарының сеткил-сагыжын хайныктырып турар ол айтырыгны чогумчалыг кылдыр шиитпирлээрин чедип алыр дээш күжениишкиннерин Совет Эвилели моон соңгаар-даа харамнанмас.

Улустар аразында дүшкүүрлүг чорукту күштелдирип турар чылдагааннар болза, хамыктың мурнунда улуг күрүнелерниң аразында бүзүрежир чоруктуң чогу, тайбынны болгаш улустар аразында айыыл чок чорукту деткииринин херээнде кады ажылдажылганың чогу болур деп Корнейчук демдеглээн.

Оон ыңай Корнейчук чепсеглениишкинни кызырарының болгаш атомнуг чепсекти хоругдаарының айтырыгларының талазы-биле Совет чазактың саналдарын тодаргай тайылбырлааш, ол саналдар Европаның, Азияның янзы-бүрү чурттарының, АКШ-тың политиктиг болгаш хөй-нииити ажылдакчыларының ортузунга чогумчалыг деп көрдүрген болгаш миллион-миллион бөдүүн кижилерниң изиг деткимчезин алган деп демдеглээн.

Совет улус бүгү улустарның аразынга тайбынны быжыглаары дээш, маргылдаалыг бүгү айтырыгларны, талаларның бот-боттарының аразында дугурушканынга үндезилээш, тайбың арга-биле шиитпирлээри дээш моон соңгаар-даа быжыг болгаш туруштуг демисежир дээрзин Совет Эвилелиниң мурнундан силерге бүзүредип медеглээрин чөпшээрецер. Бодунуң күштеринге бүзүрелдиг Совет Эвилели делегейниң чаа дайынын болдурбас деп долу шиитпирлиг деп Корнейчук медеглээн.

Чүгле янзы-бүрү чурттарның хөй-нииити күштери эвес, харын хөй-хөй күрүнелер делегейниң бүгү улустарының чорууру (аңаа бүзүрээр бис) чырык орукту шилип алган чорук тайбың дээш демиселге бистиң сорук киирип турар. Совет Эвилели биле Индияның аразында найыралга холбаштыр июнь 21-де Москвага болган митингиге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Н. А. Булганин бүгү совет улустуң тура-соруун илеретпишаан, ол оруктуң дугайында мынча деп чугаалаан:

«Совет-индий харылзаалар быжыг болгаш идегелдиг сууржа тургустунуп турар. Ол харылзаалар девискээр талазы-биле бүдүн турар чорукту болгаш бүрүн эргени бот-бодунуң хүндүлежиринин, халдашпазының, деӊ эргениң болгаш бот-бодунга ажыктыг чоруктуң, тайбың кожа-хелбээ доругнаашкынның принциптеринге үндезилетинген.

Тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиканың ол принциптерин Индия болгаш Кыдат Улус Республика чарлаан. Ооң соонда аңаа Бирма болгаш Югославия каттышкан, ол дээрги Неруниң маңаа чугаалааны-биле алырга, сөөлүнде ол принциптерни Азияның болгаш Африканың 29 чурттары Бандунг конференциязынга чүүлдүг деп көрген болгаш ол конференцияның хүлээп алганы улустар аразынга тайбынны болгаш кады ажылдажылганы быжыглаар дугайында Декларацияда кирген. Совет чазак ол принциптерни база чүүлдүг деп көрүп турар болгаш олар тайбынны деткииринин болгаш быжыглаарының херээнге бүгү улустарның нииити платформазы болуп шыдаар ийик деп санап турар.

Совет-Индий харылзаалар янзы-бүрү социал-политиктиг системаларлыг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ туруп болурунуң дугайында улуг Лениниң чарлаан өөредииниң шынныының бүзүрелдиг бадыткалы болуп турар».

Совет чазактың баштыңының тайбыңның херээнге эң чугула бо медеглелин чаагай сеткилдиг бүгү кижилер изии-биле деткиир дээрзинге бүзүрээр мен.

Хуралга австрий чогаалчы Отто Фриделендер, Корей Улус-Демократтыг Республиканың улустуң Дээди хуралының депутады Пак Ден Ай, улустар аразының эргезиниң профессору Генрих Брандвейнер (Австриядан) олар чүве чугаалааннар.

Июнь 24-те комиссияларның ажылы эгелээн.

ХЕЛЬСИНКИ. Тайбыңның Бүгү-делегей Ассамблеязының тургусканы янзы-бүрү комиссиялар: чепсек дужурериниң болгаш атомнуг чепсек талазы-биле комиссия, шериг блоктарының болгаш айыыл чок чоруктуң дугайында айтырыг талазы-биле комиссия, национал бот-эрге болгаш тайбың дугайында айтырыг талазы-биле болгаш өске-даа комиссиялар июнь 24-түн эртенинден эгелээш ажылдап эгелээннер.

ХЕЛЬСИНКИ. Июнь 24-те ол черниң шагы-биле 15 шак 30 минута турда тайбыңның Бүгү-делегей Ассамблеязының ээлчеглиг хуралы ажыттынган. Хуралдың даргалакчызы — Абдулла Диалло (Судандан).

Бир дугаарында Финляндияның төлээлекчизи Фон Бунсдорер чүве чугаалааш, бодунуң чугаазын янзы-бүрү чурттарның тайбың кады турарының дугайында айтырыгга бараан болдурган. Ооң соонда англи хөй-нииити ажылдакчызы дээрги Касденге сөс берген. Бот-боттарын билчир чорукту чедип алыр сорулга-биле боттарының бодалдарын илередир арганы Ассамблея бүгү бөлүктерниң, бүгү чурттарның төлээлекчилеринге берген дээрзин Касден сеткил ханыышкыны-биле демдеглээн.

Вьетнам Демократтыг Республиканың төлээлекчизи Ле Дин Там тайбың дээш, бүгү чурттар-биле найыралдыг харылзааларны хөгжүдери дээш вьетнам улустуң демиселиниң дугайын чугаалаан.

Сирияның парламентизиниң депутады Салех Акиль бодунуң чугаазын сирий улустуң тайбың дээш, бодунуң чуртунун хамаарышпас чоруун камгалаары дээш демиселинге холбаштырган. Херээженнерниң демократтыг Бүгү-делегей федерациязының даргазы Эжени Коттон иелерниң Лозаннага (Швейцарияга) чоокку үеде болур Бүгү-делегей конгрезинге белеткелдиң дугайын чугаалаан.

Совет Эвилелиниң төлээлекчизи Нестеров бодунуң чугаазынга улустар аразында дүшкүүрлүг чорукту кошкадырының үндезини болур—улустар аразының садыглажылышкынын хөгжүдеринче кыйгырган.

(СЭТА).

Барыын Германияның чаа бюджеди

БЕРЛИН. АДН агентилелиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, барыын-герман бундестаг Аденауэрниң чазааның саналдааны, 1955—56 чылдарда бюджетти ийиги номчулгазында чүүлдүг деп көрген. Бюджетте тергиин бедик чарыгдалдар—30,6 миллиард марка түң көрдүнген. Оон иштинден 11,4 миллиард марканы барыын-герман армияны тургузарынга болгаш ээлеп чагыртылга төлевирлеринге берген.

(СЭТА).

КНО-нуң Сан-Францискода байырлыг сессиязы

Июнь 23-те хуралы

САН-ФРАНЦИСКО. Июнь 24-те. **(СЭТА-ның тускай корр.).** Июнь 23-те КНО-нуң байырлыг сессиязы бодунуң ажылын үргүлчүлээн.

Эртенги хуралга Мексиканың, Францияның, Мурнуу Африка Эвилелиниң, Польша Улус Республиканың, Аргентинаның, Ливанның, Гондурастың төлээлериниң баштыңнары чүве чугаалааннар.

Польша Улус Республиканың төлээлериниң баштыңы, Польшаның даштыкы херектер министри С. Скшешевский, КНО-нуң ажыл-чорудулгазында чамдык эки чүүлдерни демдеглээш, эрткен он чылдарның дургузунда организацияның ажылынга турган улуг четпестерже төлээлерниң кичээнгейин угландырган. Ол четпестер болза, улустар аразынга кады ажылдажылганың болгаш чөпшээрежиттинген хөделиишкиннерниң талазы-биле КНО-нуң Уставында айытынган угланыышкындан чамдык улуг күрүнелерниң чайлааныының болгаш Уставка дүүшпес шиитпирлерни КНО-га дөгеп, улустар аразының хөй-хөй айтырыгларын шиитпирлээринге оларның шаптыктап турарының уржуу болуп үнүп келген деп ол чугаалаан.

Улуг кыдат улустуң КНО-га төлээлел эргезин боттандырарынга амга чедир шаптык ужураштырып турары-биле Каттышкан Нациялар Организациязының ажыл-чорудулгазы база кошкап турар дээрзинче С. Скшешевский кичээнгей салган. Дыка хөй чугула айтырыгларны, ооң иштинде атомнуг болгаш водородтуг чепсекти хоругдаарының дугайында база чепсеглениишкинни кызырарының дугайында айтырыгны Каттышкан Нациялар Организациязы амдыгаа чедир шиитпирлеп шыдаваан. Улустар аразының айтырыгларының талазы-биле чөпшээрежиттинген шиитпирлерни чедип алырынче организацияның бүгү кежигүннери чүткүүр ужурлуг деп Скшешевский чугаалаан.

Чепсек дужурериниң дугайында айтырыг талазы-биле сөөлгү совет саналдарның чугула ужур-дузазын польша төлээлекчи демдеглээн.

Тайбың тургузукчу күш-ажыл-биле иштелген Польша Улус Республика моон соңгаар-даа делегейге тайбынның быжыг талалакчызы болуп, бүгү күрүнелерниң аразынга оларның политиктиг болгаш социал системаларындан хамаарылга чокка тургустунган калбак кады ажылдажылганың дузазы-биле тайбың камгалатынган туруп болур дээрзинге быжыг бүзүрелдиг болуп артар деп С. Скшешевский бодунуң чугаазының түңнелинде медеглээн.

КНО-нуң кежигүннери болуп турар бүгү чурттарның юбилей сессияга шупту киришкени болза, «КНО-нуң Уставының принциптерин оларның байырлалдыы-биле бадыткааны болур болгаш бистиң улустар аразында харылзааларывыс Каттышкан Нациялар Организациязының идеалдарын удуртулга болдурар деп оларның аазааны болур» деп Мексиканың төлээлекчизи, даштыкы херектер министри Нерво бодунуң чугаазынга демдеглээн. «Коллективтиг айыыл чок чоруктуң айтырыгларының» талазы-биле боттарының аразынга база улуг күрүнелер-биле кады ажылдажырынче болгаш улустар аразының харылзааларынга КНО-нуң Уставының принциптерин шынгыы сагыырынче Нерво биче чурттарны кыйгырган.

Дөрт күрүнелерниң баштыңнарының конференциязын чыылдырарынга Мексиканың төлээзи байыр чедирген.

Каттышкан Нациялар Организациязы «бодунуң күжениишкиннерин хамыктың мурнунда чепсек дужурериниң болгаш атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаарының айтырыгларын шиитпирлээринге мөөннээр» ужурлуг деп француз төлээлерниң баштыңы Пинэ медеглээн. «Чепсек дужурериниң талазы-биле сөөлгү айларның дургузунда элээн улуг ажыл кылдынган» база талалар «бүгү чурттарга хамаарыштыр ажыглатынып болур чаа дүрүмнерни шудургу дилеп турарлар» деп француз даштыкы херектер министри демдеглээн. Ооң-биле кады Пинэ соңгу-атлантика эвилелин камгалап, ооң ажыл-чорудулгазы «улустар аразында дүшкүүрлүг чорукту күштелдирбейн турар» деп бадыткап турган.

Июнь 23-теги хүндүскү хуралга Таиландының, Турцияның, Голландияның, Доминикан Республиканың, Норвегияның, Никарагуаның, Белорус ССР-ниң төлээлекчилери болгаш бир гоминданчы чүве чугаалаан.

БССР-ниң төлээлериниң баштыңы, даштыкы херектер Министри К. В. Киселев Каттышкан Нациялар Организациязының сөөлгү он чылдарда ажыл-чорудулгазының дугайын чугаалааш, күрүнелер аразында бот-боттарынга бүзүрешпес болгаш каразыжар чоруктуң түңнелинде янзы-бүрү политиктиг системаларлыг күрүнелерниң тайбың кады турарының Уставта бижиттинген принциви Каттышкан Нациялар Организациязында үрегдетинип турар апарган деп демдеглээн.

В. М. Молотовтуң хүлээп алыышкыннары

САН-ФРАНЦИСКО. **(СЭТА-ның тускай корр.).** Совет Эвилелиниң төлээлериниң баштыңы ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотов июнь 21 болгаш 22-де Индонезияның, Бирманың, Пакистанның, Египеттиң, Иранның, Сирияның, Грецияның, Турцияның, Афганистанның, Эфиопияның төлээлериниң баштыңнарын, а ол ышкаш Финляндияның КНО-да хайгааракчызын чалап эртенги шайлалгалар тургускан. Ол ужуражыышкыннарның үезинде беседалар найыралдыг ёзу-биле болуп эрткен.

КНО-нуң байырлыг сессиязында Совет Эвилелиниң төлээлериниң баштыңы ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотов июнь 22-де Францияның даштыкы херектер министри Пинэниң аллары дээш дүштеки шайлалга тургускан. Дүштеки шайлалганың үезинде ийи чурттарга сонуургалдыг улустар аразының айтырыгларының талазы-биле санал-онал солчуушкуннары болган.

Дж. Неруниң Польшада чоруп турары

ВАРШАВА. Польша улуска белек кылдыр Совет Эвилелиниң күжү-биле болгаш херенгилери-биле Варшавада туттунуп турар культураның болгаш эртемниң И. В. Сталин аттыг ордузунуң тудуун Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Неру болгаш ону үдеп чоруур кижилер барып көрген.

Джавахарлал Неру болгаш ону үдеп чоруур кижилер Варшаваны көрүп, ооң катап тургузуушкуну-биле база хөгжүлдези-биле танышкан болгаш Польшаның найысылалының чаа районнарынга чорааннар.

Польша Улус Республиканың күрүне чөвүлелиниң даргазы А. Завадский Индияның Премьер-Министри Дж. Неруниң аллары дээш Июнь 24-те эртенги шайлалга тургускан.

Джавахарлал Неру июнь 24-те хүндүс Сталиногрудче чорупкан.

(СЭТА).

Вьетнамның Демократтыг Республиказының төлээлериниң Пекинде келгени

ПЕКИН. (СЭТА). ВДР-ниң президентизи Хо Ши Минге баштаткан Вьетнам Демократтыг Республиканың чазак төлээлери июнь 25-те КУР-нуң найысылалы Пекинде чедип келген.

Төлээлерни уткууру-биле КУР-нуң болгаш ВДР-ниң күрүне туктары-биле шимеп каастаан Пекин аэродромунга Кыдат Улус Республиканың Даргазы Мао Цзэ-дун, КУР-нуң Даргазының оралакчызы Чжу Дэ, Улус төлээлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралының Доктаамал комитединиң даргазы, Кыдаттың Коммунистиг партиязының ТК-зының секретары Лю Шао-ци, КУР-нуң Күрүне чөвүлелиниң премьери Чжоу Энь-лай болгаш оон-даа өскелер чыглып келген.

Президент Хо Ши Минге баштаткан ВДР-ниң чазак төлээлерин ССРЭ-ниң КУР-да херектеринге түр бүзүредиирген Я. М. Ломакин болгаш дипломаттыг корпустуң кежигүннери база уткаан.

Эртенгиниң 10 шак 30 минутада самолёт аэродромга кээп хонупкан. Самолёттан үнүп келгеш президент Хо Ши Мин болгаш ВДР-ниң өске-даа төлээлерин Дарга Мао Цзе-дун биле болгаш Кыдаттың чазааның база Коммунистиг партиязының өске-даа удуртукчулары-биле акы-дуңманың ёзузу-биле изии-биле ошкашканнар.

Вьетнам Демократтыг Республиканың болгаш Кыдат Улус Республиканың күрүне гимннери байырлыы-биле дыңналып турган. ВДР-ниң президентизи Хо Ши Мин болгаш ВДР-ниң чазак төлээлери, а ол ышкаш КУР-нуң Даргазы Мао Цзэ-дун КУР-нуң күрүне чөвүлелиниң премьери Чжоу Энь-лай болгаш КУР-нуң шериг министри Пын Дэ-хуай олар хүндүлүг таннылдың эргээннер.

Пекинниң пионерлери Хо Ши Минге болгаш ВДР-ниң төлээлеринге чечектер тудускан. Аэродромга чыылган найысылалдың чурттакчыларынга Хо Ши Мин изиг байыр чедирген. Ынчан ол аэродромга 10 муң ажыг кижи чыылган. Хо Ши Минниң болгаш ВДР-ниң чазак төлээлериниң аллары дээш мындыг кыйгылар дыңналып турган. «Президент Хо ши Мин делгерезин!», «КУР-нуң болгаш ВДР-ниң аразында акы-дуңма найырал болгаш кады ажылдажылга делгерезин!», «Бүгү делегейге тайбың делгерезин!».

ВДР-ниң президентизи аэродромга байыр чедирип чүве чугаалаан, ону аңаа чыылганнар динмиттиг адыш часкаашкыннары-биле уткааннар.

Аджой Гхоштуң медеглели

ДЕЛИ. Индияның Коммунистиг партиязының чиңгине секретары Аджой Гхош «Нью-Эйдж» солуннуң корреспондентизинге медеглел кылгаш, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинниң болгаш Индияның Премьер-Министри Неруниң кады кылган медеглелинге байыр чедирген. «Премьер-Министр Неруниң Совет Эвилелинге чоруп турган уттундурбас үезинде ону кайгамчык чаагай эки сеткил-биле уткуп хүлээп алган чорук совет улустуң болгаш ооң чазааның бистиң чуртувуска найыралының база ынакшылының көргүзүү болур.

Бистиң чурттарывыстың улустарының харылзаштырып келген эрте-бурунгудан бээр найыралды кады кылган медеглел улам быжыктырар.

Кожа-хелбээ кады тайбың турарының беш принциптерин чарлап турар болгаш атомнуг чепсекти бүрүнү-биле хоругдаарынче кыйгырып турар ол кады кылган медеглел бүгү делегейге тайбыңның күчүлүг фактору болур. Дайын кыпсыкчыларының планнарынга ол база бир согуушкун болур болгаш бүгү улустар ону өөрүшкү-биле уткуурлар» деп Гхош медеглээн.

«Тайбыңның херээнге ол алдарлыг салыышкынны бистиң чуртувустуң кылганынга Коммунистиг партия чоргаарланып турар болгаш ийи чурттарның аразынга найыралды быжыглаарының бо төөгүлүг чүүлү болганы-биле аас-кежиктиг.

Премьер-Министр Булганинниң бистиң чуртувуска келир деп турарының дугайында дыңнадыгны Индияның Коммунистиг партиязы сеткил ханыышкын-биле уткаан болгаш ийи чурттарны ол улам-на чоокшулаштырар дээрзинге бүзүреп турар».

(СЭТА).

Көдээ аныяктарның область маргылдаазы

Эрткен дыштаныр хүнде Кызыл хоорайның Совет Тываның беш чыл оюн аттыг стадионунга көдээ аныяктарның область маргылдаазы эгелээн.

Маргылдааның баштайгы хүнүнде маргылдааның байырлыг ажыдыышкыны болган. Спортсменнер стадионнуң шөлүнге чыскаал-биле кээп турупканнар. Маргылдааның кол судьязы эш Гренев областың күш-культура болгаш спорт комитединиң даргазы эш Горбуновка рапортун берген. Эш Горбунов маргылдааның киржикчилериниң амыр-мендизин айтырып, оларның бо маргылдаага улуг чедиишкиннерлиг болурун күзээн.

Маргылдааның түгүн эрткен чылын көдээ аныяктарның область маргылдаазының талазы-биле бирги черни алган Каа-Хем районнуң командазының төлээлекчилери көдүрүп үндүргеннер.

Көдээ аныяктарның область маргылдаазы национал хүреш-биле эгелээн. Ол хүрешке Улуг-Хем, Эрзин, Чаа-Хөл, Барыын-Хемчик, Бии-Хем, Каа-Хем районнарның мөгелери, а ол ышкаш Кызылдың «Динамо», «Урожай» деп спортчу ниитилелдериниң, Кызылдың № 2 тыва ортумак школазының болгаш областың совпартшколазының мөгелери база киришкеннер.

Мөгелерниң аразында — Барыын-Хемчиктиң Мандан-оол, «Динамонуң» Дукар, «Урожайның» Даржаа болгаш өске-даа хоочун мөгелер бар. Ол ышкаш оларның аразында Семдерек болгаш Суртал-оол (Урожай) дээн ышкаш аныяк мөгелер база бар.

Баштайгы оңаада Каа-Хем районнуң мөгези Шульжик биле Барыын-Хемчиктиң Болдуш, Каа-Хемниң Хүргүл биле Чаа-Хөлдүң Базуу олар таварышканнар. Хоочун мөге Мандан-оол Улуг-Хемниң Дамбага таварышкан. Олар баштай догааш дүшкеннер болгаш ооң соонда Дамба Мандан-оолду база катап октаан.

Эң сөөлгү дөрт мөгеге чедир Дукар (Динамо»), Суртал-оол, Семдерек («Урожай») болгаш Мартый-оол (Улуг-Хем) олар артканнар. А «Урожайның» мөге Даржаазы үшкү оңаада Дукарга таварышкаш, ийи катап хүрешкеннер, баштай Даржааның холу болгаш дискээ черге дээпкен, ынчалза-даа судьяларның аазатпай чоруу ону эскербейн барган. Ооң соонда Дукар база катап ылап октаан. Дөрткү оңаада Мартый-оол Семдеректи, Дукар Суртал-оолду октаан. Ынчангаш ол хүрешке Дукар шүүлген болгаш Мартый-оол ужүүр былаашкан.

Хүреш талазы-биле бирги болгаш ийиги черни алган мөгелерге областың күш-культура болгаш спорт комитединиң грамоталары-биле болгаш өртектиг чүүлдер-биле шаңнаан. Ийиги болгаш үшкү черни үлешкен мөгелерге грамоталар тывыскан.

Ооң соонда чиик атлетика талазы-биле маргылдаа эгелеп чорда агаар баксырааны-биле маргылдаалар үргүлчүлеп шыдаваан болгаш дараазында хүнче ши читкен.

Көдээ аныяктарның бо чылгы област маргылдаазы белеткел талазы-биле кончуг багай эрткенин демдеглээр херек. Чул дизе дыка хөй районнардан мөгелер келбээн. Чадаарда-ла тургаш үжен ийи мөгелерни четчелеп алган. Ооң-биле кады маргылдааның чарлалын баш бурунгаар аспаан, маргылдааның бүдүүзүнде кончу орай чарлал астынган. Областың күш-культура болгаш спорт комитеди (дарга зы эш Горбунов) национал хүрешти хө жүдеринче кичээнгейни шоолуг салбай турар. Ол хүңгү хүрешке-мөгелерниң херек шода быжыг эвес, үргүлчү орлу чоруктар хөй удаа таваржып турган.

Маргылдааның баш бурунгаар белетк чок эгелээни-биле ол хүн көрүкчүлер ко чуг эвээш, чалгааранчыг, хөгжүм ч болган.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң күрүне чээшкин

(1952 чылда үндүргени)

1955 чылдың июнь 12-де Саранск хоорайга болуп эрткен 5-ки тиражының

НҮҮРТЭЭР ТАБЛИЦАЗЫ

Чээшкинниң бүгү разрядтарында серияларның болгаш облигацияларның моон адаанда дугаарларынга ойнаашкыннар таварышкан:

Серияларның №№	Облигациялар №№	Ойнаашкынның хемчээли рубль-биле	Серияларның №№	Облигациялар №№	Ойнаашкынның хемчээли рубль-биле	Серияларның №№	Облигациялар №№	Ойнаашкынның хемчээли рубль-биле	Серияларның №№	Облигациялар №№	Ойнаашкынның хемчээли рубль-биле
120115	1—50	500	125094	1—50	200	130629	1—50	200	134948	32*)	1.000
120275	16*)	1.000	125102	10*)	1.000	130657	1—50	200	134969	50*)	1.000
120300	18*)	1.000	125145	1—50	200	131045	37*)	1.000	135016	26*)	1.000
120770	17*)	1.000	125567	41*)	5.000	131055	13*)	1.000	135120	21*)	5.000
120935	07*)	1.000	125597	38*)	1.000	131099	31*)	10.000	135339	13*)	1.000
121440	1—50	500	125764	1—50	500	131177	1—50	200	135345	22*)	5.000
121719	38*)	1.000	125790	04*)	1.000	131417	05*)	1.000	135423	31*)	1.000
121738	1—50	500	125899	02*)	5.000	131482	1—50	200	135459	17*)	1.000
121796	46*)	1.000	125965	46*)	1.000	131483	42*)	1.000	135556	23*)	10.000
121850	1—50	200	126055	45*)	1.000	131587	21*)	1.000	135923	1—50	200
122045	1—50	500	126147	07*)	1.000	131649	43*)	1.000	135966	07*)	1.000
122146	44*)	1.000	126211	24*)	1.000	131881	38*)	1.000	136302	02*)	1.000
122207	1—50	500	126267	1—50	200	131888	46*)	1.000	136306	36*)	1.000
122262	1—50	200	126442	1—50	200	131902	25*)	1.000	136331	12*)	1.000
122337	1—50	200	126816	1—50	200	132145	12*)	1.000	136445	46*)	1.000
122348	36*)	1.000	126910	1—50	200	132299	47*)	1.000	136514	16*)	1.000
122420	23*)	1.000	127072	35*)	1.000	132347	18*)	1.000	136683	1—50	500
122503	06*)	1.000	127115	03*)	1.000	132497	24*)	1.000	136735	1—50	200
122610	47*)	1.000	127117	26*)	1.000	132620	40*)	5.000	137265	49*)	1.000
122737	36*)	1.000	127335	1—50	200	132640	04*)	1.000	137310	43*)	1.000
122783	07*)	1.000	127528	1—50	200	132904	1—50	200	137332	1—50	200
123012	13*)	1.000	127558	33*)	10.000	132930	04*)	1.000	137384	10*)	1.000
123179	1—50	200	127675	26*)	1.000	132974	1—50	200	137387	07*)	1.000
123263	26*)	1.000	127731	1—50	500	133015	46*)	1.000	137580	1—50	200
123486	1—50	200	127888	35*)	1.000	133053	08*)	1.000	137711	03*)	1.000
123590	10*)	1.000	127951	10*)	1.000	133078	1—50	500	137717	11*)	1.000
123638	1—50	200	128361	48*)	1.000	133364	1—50	200	137767	39*)	10.000
123750	1—50	500	128405	1—50	200	133396	1—50	500	137855	28*)	1.000
123938	17*)	5.000	128511	23*)	1.000	133449	1—50	200	137947	1—50	500
124065	1—50	500	128545	14*)	1.000	133535	10*)	5.000	138064	1—50	500
124101	1—50	200	128641	29*)	1.000	133673	15*)	1.000	138076	08*)	1.000
124114	27*)	1.000	128815	17*)	1.000	133698	1—50	500	138092	04*)	1.000
124181	38*)	1.000	128915	1—50	500	133748	30*)	1.000	138132	40*)	1.000
124213	06*)	1.000	128950	08*)	1.000	133773	46*)	1.000	138259	27*)	1.000
124225	1—50	200	129037	08*)	1.000	133820	23*)	1.000	138472	1—50	500
124416	01*)	1.000	129054	1—50	500	133889	48*)	1.000	138517	1—50	200
124461	16*)	1.000	129152	39*)	1.000	134001	45*)	1.000	138550	27*)	25.000
124472	15*)	5.000	129371	1—50	200	134118	18*)	1.000	139181	15*)	1.000
124489	25*)	1.000	129480	1—50	200	134292	1—50	200	139431	1—50	200
124522	08*)	1.000	129516	23*)	5.000	134392	14*)	1.000	139541	1—50	500
124535	18*)	1.000	129524	1—50	200	134490	45*)	1.000	139565	1—50	200
124586	1—50	200	129840	16*)	1.000	134502	34*)	1.000	139772	1—50	500
124748	1—50	200	129962	1—50	200	134590	1—50	200	139869	1—50	200
125011	1—50	200	130266	1—50	200	134663	47*)	10.000	139951	19*)	5.000
125049	25*)	1.000	130273	1—50	200	134871	21*)	1.000	139990	37*)	1.000
125071	1—50	200	130538	—50	200						

---

*) Бо сериянын облигацияларының арткан 49 дугаарларынга 200—200 рубльдиң ойнаашкыннары таварышкан.

Тыва автономнуг областың Күркүш-ажылчы ажаалга кассазының
болгаш күр-кредиттиң эргелели.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3 — 62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң—3—88, харысалгалыг секретарьның 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа килдистериниң база бухгалтерияның—3—65,

ТС—02146.

Культура эргелелиниң типографиязы.